

Personalens syn på barns delaktighet i eftermiddagsverksamhet

Anne Lindholm

Masterarbete / Master's Thesis

Sociala området

2017

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området HYH
Identifikationsnummer:	18961
Författare:	Anne Lindholm
Arbetets namn:	Personalens syn på barns delaktighet i eftermiddagsverksamhet
Handledare (Arcada):	Carina Kiukas, Åsa Rosengren
Uppdragsgivare:	Borgå stad/Bildningssektorn/Finskspråkiga utbildningstjänster
<p>Sammandrag:</p> <p>Studiens syfte är att klargöra personalens syn på barns delaktighet i eftermiddagsverksamheten i Borgå. Frågeställningarna lyder: Hur ser personalen för eftermiddagsverksamhet i Borgå på barns delaktighet och påverkan i planering av verksamheten? Hur ser personalen för eftermiddagsverksamhet i Borgå på barns delaktighet och påverkan i genomförande och utveckling av verksamheten? Hur ser personalen för eftermiddagsverksamhet i Borgå på barns delaktighet och påverkan i utvärdering av verksamheten? Tidigare studier visar att vårdnadshavare ser barns möjligheter att delta i planering av eftermiddagsverksamheten som en utmaning. Barns delaktighet är centralt värde i bl.a. lagar och läroplan, vilket stöder valet av ämnet till denna studie. Den teoretiska referensramen i denna studie är barns delaktighet ur ett socialpedagogiskt perspektiv. Studien har en kvalitativ ansats, där materialet insamlades genom fokusgruppintervjuer. Material bearbetades med kvalitativ innehållsanalys. Personalen har många erfarenheter och värdefulla tankar vad gäller barns delaktighet i eftermiddagsverksamhet, där värdegrund, samspel med barn och barn som aktiv deltagare är nyckelfaktorer som främjar delaktighet. Att på ett jämlikt och rättvist sätt lyssna, uppmärksamma och respektera barn samt personalens närvaro ses som viktigt. Förverkligandet av detta är utmanade, ifall personalen inte har en gemensam värdegrund som uppmärksammar dessa. En positiv diskussion om denna värdegrund är viktig.</p>	
Nyckelord:	Barn, delaktighet, påverkan, eftermiddagsverksamhet, demokrati, fostran, personal.
Sidantal:	59
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Master Programme in Social Services
Identification number:	18961
Author:	Anne Lindholm
Title:	The staffs view at children´s participation in the afternoon activities
Supervisor (Arcada):	Carina Kiukas, Åsa Rosengren
Commissioned by:	City of Porvoo/Educational administration/Finnish education services
<p>Abstract:</p> <p>The aim of this study was to clarify the staffs view at children´s participation in the afternoon activities in Porvoo. Key questions were: How did the staff of the afternoon activities look at children´s participation and influence in planning the activities? How did the staff of the afternoon activities look at children´s participation and influence in implementing and developing the activities? How did the staff of the afternoon activities look at children´s participation and influence in evaluating the activities? Earlier studies shows that parents see children´s participation in afternoon activities as a challenge. Children´s participation is key value in laws and curriculum among other things, which support the choice of subject to this study. The theoretical framework of this study is children´s participation from socialpedagogic point of view. The research method was qualitative, where the material was collected by focusgroup interviews. The material was revise by qualitative contentanalysis. The staff had many experiences and valuable thoughts about children´s participation in the afternoon activities, where the valueground, interaction with children and children as an active participant are supportive keyfactors of participation. Listening children equally and equitable, noticing and respecting them as well as staffs being intensively present sees important. Considering these is not easy without common valueground. Positive discussion about this valueground is important.</p>	
Keywords:	Child, participation, influence, afternoon activities, democracy education, staff.
Number of pages:	59
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosiaaliala YAMK
Tunnistenumero:	18961
Tekijä:	Anne Lindholm
Työn nimi:	Henkilökunnan näkemys lasten osallisuudesta iltapäivätoiminnassa
Työn ohjaaja (Arcada):	Carina Kiukas, Åsa Rosengren
Toimeksiantaja:	Porvoon kaupunki/Sivistystoimi/Suomenkieliset koulutuspalvelut
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena on selventää henkilökunnan näkemyksiä lasten osallisuudesta iltapäivätoiminnassa Porvoossa. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat: Millä tavalla henkilökunta Porvoon iltapäivätoiminnassa näkee lasten osallisuuden ja vaikuttamisen toiminnan suunnittelussa? Millä tavalla henkilökunta Porvoon iltapäivätoiminnassa näkee lasten osallisuuden ja vaikuttamisen toiminnan toteutuksessa ja kehittämisessä? Millä tavalla henkilökunta Porvoon iltapäivätoiminnassa näkee lasten osallisuuden ja vaikuttamisen toiminnan arvioinnissa? Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että huoltajat näkevät lasten mahdollisuudet osallistua iltapäivätoiminnan suunnitteluun haastavana. Lasten osallisuus on keskeinen arvo mm. laeissa ja opetussuunnitelmassa, joka tukee tämän tutkimuksen aiheen valintaa. Tämän lopputyön teoreettinen viitekehys on lasten osallistaminen sosiaalipedagogiikan näkökulmasta. Tutkimus oli laadullinen, jossa materiaali kerättiin fokusryhmähaastatteluilla. Materiaali käsiteltiin laadullisella sisällönanalyysillä. Henkilökunnalla on paljon kokemusta ja arvokkaita ajatuksia koskien lasten osallisuutta iltapäivätoiminnassa, jossa arvopohja, vuorovaikutus lasten kanssa ja lapsi aktiivisena osallistujana on avaintekijöitä osallisuuden edistäjänä. Lasten tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen kuunteleminen, huomioiminen, kunnioittaminen ja henkilökunnan läsnäolo nähdään tärkeinä. Näiden asioiden toteutuminen on haastavaa, mikäli henkilökunnalla ei ole niitä huomioivaa yhteistä arvopohjaa. Näen tärkeänä positiivisen keskustelun tästä arvopohjasta.</p>	
Avainsanat:	Lapsi, osallistuminen, vaikuttaminen, iltapäivätoiminta, demokratiakasvatus, henkilökunta.
Sivumäärä:	59
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	

INNEHÅLL / CONTENTS

1	Inledning.....	8
1.1	Bakgrund	9
1.1.1	<i>Skribentens personliga roll och förståelse</i>	<i>9</i>
1.1.2	<i>Morgon- och eftermiddagsverksamheten i Borgå</i>	<i>10</i>
1.1.3	<i>Delaktighet och påverkan i lokala och nationella styrdokument.....</i>	<i>10</i>
1.1.4	<i>Tidigare kartläggningar och studier gällande barns delaktighet.....</i>	<i>13</i>
2	Tidigare forskning	14
2.1	Demokratiperspektiv.....	15
2.2	Vuxnas roll och syn på barns delaktighet.....	16
2.3	Delaktighetens positiva effekter på barn	19
2.4	Utmaningar gällande barns delaktighet.....	19
3	Teoretisk referensram	23
3.1	Socialpedagogiskt perspektiv på eftermiddagsverksamhet	23
3.1.1	<i>Positiva effekter av barns delaktighet.....</i>	<i>25</i>
3.1.2	<i>Shiers delaktighetsnivå.....</i>	<i>26</i>
3.2	Delaktighet och påverkan i eftermiddagsverksamhet	28
3.2.1	<i>Barnkonvention.....</i>	<i>28</i>
3.2.2	<i>Barns delaktighet och påverkan i eftermiddagsverksamhet.....</i>	<i>28</i>
4	Studiens syfte och frågeställningar	35
5	Metod.....	36
5.1	Kvalitativ datainsamling	36
5.2	Urval och genomförande	38
5.3	Innehållsanalys.....	39
5.4	Studiens design	40
5.5	Etiska reflektioner	40
6	Resultat och analys	41
6.1	Värdegrund.....	41
6.1.1	<i>Allmän etik</i>	<i>41</i>
6.1.2	<i>Professionell fostrare.....</i>	<i>42</i>
6.2	Samspel med barn	42
6.2.1	<i>Interaktion och växelverkan.....</i>	<i>43</i>
6.2.2	<i>Kommunikation och delaktighet</i>	<i>43</i>
6.2.3	<i>Barnkontakt</i>	<i>43</i>

6.2.4	<i>Olika former för inflytande och påverkan</i>	43
6.3	Barn som aktiv deltagare.....	44
6.3.1	<i>Deltagarorienterad verksamhetskultur</i>	45
6.3.2	<i>Delaktighetsfrämjande aktiviteter</i>	45
6.3.3	<i>Exempel på beslutsprocess kopplad till Shiers delaktighetsnivå</i>	46
6.4	Sammanställning av resultat	52
7	Avslutande diskussion	52
7.1	Barns delaktighet och påverkan i planering, genomförande och utvärdering av verksamheten	53
7.2	Kritisk granskning	57
7.3	Arbetslivsrelevans och förslag till fortsatt forskning	58
Källor	60
Bilagor	68

Figurer / Figures

Figur 1. Kvalitetskorten (Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen. Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen, morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen och för skolans klubbverksamhet 2012).....	12
Figur 2. Det dynamiska medborgarskapet.....	16
Figur 3. Eftermiddagsverksamhetens kvalitetsfaktorer.....	29
Figur 4. Underlag för kvalitativ datainsamling.....	36
Figur 5. Studiens design.....	40
Figur 6. Sammanställning av resultat.....	52

Tabeller

Tabell 1. Personalens syn på barns delaktighet i eftermiddagsverksamhet.....	50
Tabell 2. Delaktighet i eftermiddagsverksamhet.....	48

1 INLEDNING

Barns delaktighet har på senare tid i en allt högre grad aktualiserats på den samhällsarena och i styrdokument som den nationella läroplanen (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014). ”Vad innebär barns delaktighet och utvecklingsaspekter i eftermiddagsverksamheten?”, ”Hur kan barn vara med och utforma verksamheten?” är aktuella frågor också inom eftermiddagsverksamhet (jfr Strandell 2012a).

Barns delaktighet innebär att verksamheten planeras tillsammans med barn alltid då det är möjligt. Att barn är delaktiga i planeringsfasen och genomförandet samt att de kan påverka aktiviteter, innehåll och miljö är viktigt. Det är viktigt att barn är delaktiga och får ha inflytande över pedagogiska processer som beslutsprocesser för att lära sig förstå demokrati. Ledarens roll är att sätta ord på det som barn är delaktiga i och också verbalt kunna berätta om olika demokratiprocesser. Delaktighet handlar om att kunna fånga sådant som intresserar barn och hur barns erfarenheter kan tas tillvara, t.ex. genom att lyssna på barn och också att ifrågasätta sig själv, likaså handlar det om den vuxnas syn på barn, lärande och kunskap. Den vuxna kan utveckla sin medvetenhet om sitt sätt att förstå barn. Den vuxna bör ha kompetens att kunna observera, reflektera, dokumentera, utvärdera, analysera, tolka och skriva ner resultat med tanke på kvalitetsarbete. (Sheridan & Pramling Samuelsson 2009:9, 39-40, 102) Att barnet betraktas som en person, åtnjuter anseende, har möjlighet till sociala och privata aktiviteter samt att barnet har möjlighet att påverka beslut hör till dimensionen om välfärd (Allardt 1975:34).

Arbetet handlar om barns delaktighet i eftermiddagsverksamheten i Borgå. Jag inleder med att beskriva bakgrund till studien. I kapitel två redogörs för tidigare forskning och i kapitel tre referensramen. Det fjärde kapitlet tar upp syfte och frågeställningar och kapitel fem beskriver metoden. Kapitel sex handlar om studiens resultat och analys. Till sist avslutande diskussion och kritisk granskning av studien samt reflektioner kring arbetslivsrelevans och fortsatt forskning.

1.1 Bakgrund

Jag valde att fokusera på personalens syn på barns delaktighet i eftermiddagsverksamheten i Borgå, eftersom resultat från tidigare studier visar att vårdnadshavare ser bland annat barns möjlighet att få vara med i planering som en utmaning i eftermiddagsverksamheten (Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan seuranta 2015). Den vuxna har en viktig roll i att möjliggöra att barns behov förverkligas och att elevens röst blir hörd i de vardagliga undervisningssituationerna, i leken och sysslorna (Nurmi et al. 2014). Barns delaktighet och inflytande utgör idag centrala värden i nationella styrdokument, vilket också stöder val av ämnet till denna studie.

1.1.1 Skribentens personliga roll och förförståelse

Jag har arbetat som koordinator inom morgon- och eftermiddagsverksamheten i Borgå sedan 2002. Det känns som ett naturligt val att samarbeta med den egna arbetsgivaren, Borgå stads bildningssektor/ finskspråkiga utbildningstjänster, för att utföra studien med tanke på studiens tema och de erfarenheter jag har av jobbet som koordinator. Genom mina erfarenheter från området har jag kommit till insikt om betydelsen av barns delaktighet i eftermiddagsverksamhet och hur viktig delaktighet är för barns och vuxnas trivsel i den dagliga verksamheten. På grund av innehållet i nationella styrdokument om barns delaktighet, och det faktum att delaktighet också lyfts fram i den samhällsrelaterade diskussionen, ser jag som koordinator inom morgon- och eftermiddagsverksamheten i Borgå det som ett aktuellt och viktigt ämne att skriva om. Fastän jag strävat till objektivitet kan studien vara influerad av min arbetserfarenhet på grund av många träffar och utbildningar med personalen.

I studien används benämningen klubb som syftar på eftermiddagsklubb. Ibland används också benämningen ansvarspersonal som syftar på personalen.

1.1.2 Morgon- och eftermiddagsverksamheten i Borgå

Morgon- och eftermiddagsverksamheten i Borgå ordnas enligt lagen om morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever. Med eftermiddagsverksamhet avses fritidsverksamhet som enligt lagen om grundläggande utbildning erbjuds varje dag efter skoldagens slut. Verksamheten är riktad till elever på årskurserna 1 och 2 inom den grundläggande utbildningen samt på årskurserna 1–9 inom specialundervisning. Koordineringsansvaret ligger hos Borgå stads utbildningstjänster, men själva verksamheten arrangeras av tredje sektorn, vilken också anställer personal. Läsåret 2016-2017 finns det 17 eftermiddagsklubbar i Borgå arrangerade av tredje sektorn samt en klubb som arrangeras av Borgå stad. I eftermiddagsklubbar arbetar ledare med olika utbildning, bl.a. ledare för skolgång och morgon- och eftermiddagsverksamhet, närvårdare samt idrottsledare. 94 % av ansvarsledarna, som har helhetsansvar över planering och genomförande, är behöriga för uppgiften. Morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever bör ordnas enligt mål som beskrivs i styrdokumentet för morgon- och eftermiddagsverksamhet. Målen är följande: stödandet av hemmets och skolans fostrande arbete, stödandet av välbefinnandet, känslolivet och den sociala utvecklingen, stödandet av den etiska utvecklingen och främjandet av delaktighet, jämställdhet och jämlikhet samt att ge social bekräftelse. (Verksamhetsplan gällande morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen i Borgå 2016)

1.1.3 Delaktighet och påverkan i lokala och nationella styrdokument

Enligt Borgå stads strategi (2013) är målet att minska välfärdsklyftorna, att förebygga marginalisering, att stödja föräldraskapet och att erbjuda förebyggande tjänster för barnfamiljer. Vid alla nivåer ska barns önskemål beaktas och familjers resurser stärkas. Trots att största delen av barnfamiljerna och de unga mår bra är marginalisering ett hot. Man vill också skapa förutsättningar för den tredje sektorn. Som indikatorer tas upp bland annat utnyttjande av påverkansmöjligheter och hur nöjda invånarna är med tjänsterna, vilket då syftar på barn och familjers delaktighet.

Barns delaktighet bör ökas i planering och genomförande av morgon- och eftermiddagsverksamhet. Denna syn representeras av bl.a. lag om grundläggande utbildning och grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen.

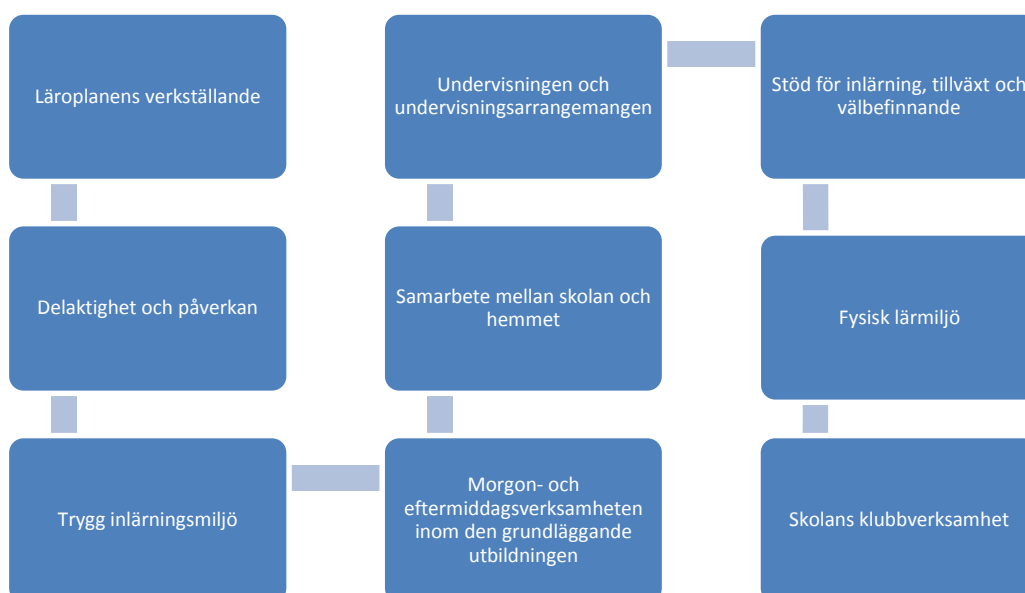
(Lag om grundläggande utbildning 628/1998; Utbildningsstyrelsens publikation. Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen 2011) Barn bör vara delaktiga i frågor som berör dem själva. I lagen om grundläggande utbildning är syftet med morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen att stödja hemmets och skolans fostran samt stödja utveckling av barnets känsloliv och etiska utveckling. Verksamheten främjar barns välfärd och jämlikhet, ökar delaktighet och förebygger utslagning. Verksamheten skall erbjuda barn allsidiga möjligheter att delta i handledd och rekreerande verksamhet samt möjliggöra vila i en lugn miljö, under tillsyn av en yrkeskunnig och för uppgiften lämplig person. (Lag om grundläggande utbildning 628/1998) I grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen är främjandet av delaktighet ett av målen för morgon- och eftermiddagsverksamhet, vilken borde utformas så att den ökar barns delaktighet, likaså upplevelser av att lyckas. Det är viktigt att barn kan delta i planering och genomförande av verksamhet, likaså är det viktigt att som personal lyssna på barn. (Utbildningsstyrelsens publikation. Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen 2011)

I den nationella läroplanens värdegrund är det likaså viktigt att eleven måste få känna sig hörd och bli uppskattad i skolgemenskapen samt att få stöd i sitt lärande och välbefinnande. Barns erfarenhet av delaktighet är också viktigt och att tillsammans kunna bidra till det gemensamma arbetet och välbefinnandet. Det betonas att ett gott samarbete med bland annat morgon- och eftermiddagsverksamhet främjar elevernas välbefinnande. Den nya läroplanen syftar till en utveckling av skolornas verksamhetskultur i riktning mot större delaktighet och mer samarbete, dvs. den grundläggande utbildningen ska främja välbefinnande, demokrati och aktiv medverkan i medborgarsamhället. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014)

Undervisnings- och kulturministeriet har utarbetat nationella kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen, där kvalitetskriterierna är ett arbetsredskap på regional nivå. Hösten 2012 utkom kvalitetskriterierna gällande morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen. Då man tänker på de nationella kvalitetskriterierna som gäller ledare och serviceproducent för eftermiddagsverksamhet kan bland annat nämnas att verksamheten ska planeras och utvecklas i ett nära samarbete med skola, hem och

barn. Verksamheten ska också vara systematiskt upplagd, stöda barnets uppväxt och utveckling och ha ett mångsidigt innehåll samt utvärderas regelbundet, vilket tyder på samarbete med familjer och som inkluderar barns delaktighet och påverkan. (Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen. Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen, morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen och för skolans klubbverksamhet 2012)

Kvalitetskort gällande morgon- och eftermiddagsverksamhet hör ihop med kvalitetskriterier för grundläggande utbildning. Det finns sammanlagt nio kvalitetskort som påverkar barnet, där ett av korten handlar om delaktighet och påverkan. (Figur 1.):

Figur 1. Kvalitetskorten (Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen. Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen, morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen och för skolans klubbverksamhet 2012)

De nationella och lokala styrdokumenterna som beskrivits ovan är ramarna för mitt arbete.

1.1.4 Tidigare kartläggningar och studier gällande barns delaktighet

Utbildningsstyrelsen genomförde en riksomfattande uppföljning av morgon- och eftermiddagsverksamheten 2014-2015, vilket riktade sig till vårdnadshavare. De ansåg att möjlighet att delta i planering, barns möjlighet att få vara med i planering och möjlighet till lugna stunder är en av verksamhetens utmaningar. Likaså att beakta individuella behov, barns intresse, ändamålsenliga utrymmen och information om verksamhetens grunder sågs som utmaningar. (Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan seuranta 2015) Utbildningsstyrelsens uppföljning 2014 som riktade sig till koordinatörer och ansvariga tjänstemän för morgon- och eftermiddagsverksamhet visade att den viktigaste utmaningen ur koordinatörernas synvinkel var samarbete och informationsgång med skola och hem, partnerskap med vårdnadshavare, elever i behov av särskilt stöd, tillräckligt med ledare och deras kompetens samt barngruppens storlek. Samarbete med skola och hem samt partnerskap med vårdnadshavare har samband med barns delaktighet. (Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan seuranta 2014)

Sydkustens landskapsförbund kartlade eftermiddagsverksamheten i Svenskfinland 2016, kartläggningen riktades till ledare för eftermiddagsverksamhet och till kommunernas ansvarspersoner. Resultatet från frågan som gällde barns och föräldrars möjlighet att delta i planering av verksamhet visade att en stor del av ledarna hade svarat att möjlighet ges ibland eller att möjlighet aldrig ges. (Martens-Seppelin 2016:34) Resultat från projektet ”Eftiskompetens” 2014-2015 lyfter fram samarbete mellan eftermiddagsverksamhet och skola som ett utvecklingsområde. Samarbete diskuteras aktivt, eftersom det är frågan om hur vuxna med olika roller och arbetsgivare samverkar i skolans utrymmen. I eftermiddagsverksamhet arbetar man särskilt mycket med barnens sociala kompetens, kamratrelationer och emotionella färdigheter, vilket kopplas ihop med delaktighet. Tydligare ramar för samarbete behövs på gräsrotsnivå och ledarskap i skolan spelar en avgörande roll hur samarbete fungerar, likaså krävs aktivitet också av ledarna. (Martens-Seppelin 2015:58-60)

Kvalitetskriterier för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen var ämnet i mitt bachelorarbete, där man frågade de ansvariga ledarnas syn på kvalitetsutveckling i Borgå. Ledarna ansåg det viktigt att lyssna på barn, ta deras idéer i

beaktande och att aktivera dem. Man strävar till att använda smågrupper med skilda aktiviteter, och det betonades att barn ska få vara barn och att leken är viktig. Regelbundna teamsamtal ansågs som viktiga, likaså att verksamheten planeras och att man ställer upp mål, vilket tyder på en delaktig verksamhetskultur. Sålunda ger resultatet en bra grund med tanke på syfte för denna studie. (Lindholm 2013)

Behovet att ändra skolvardagens struktur har sin utgångspunkt i synen på vilken roll skolan har i samhället. Professor Pulkkinen anser att det finns flera orsaker till förändringsbehov såsom FN:s konvention om barns rättigheter som tar upp barns rätt att bli hörd och erbjuda lika möjligheter till fritidssysselsättning. Europeiska kommissionens rekommendation att satsa på barn genom att främja deras välbefinnande, Finlands regerings mål om möjlighet till fritidssysselsättning i samband med skolvardag, nya grunder för läroplanen, engagemang med vilket experiment med ändring av struktur tagits emot av skola och föräldrar och samarbetspartners vilja att delta i arrangerandet av fritidsverksamhet. (Pulkkinen 2015)

Tidigare kartläggningar och studierna nämnda ovan tar fasta på delaktighet som en viktig aspekt inom eftermiddagsverksamhet och skola där vikten av samarbete och barnets välbefinnande tas upp, vilka då syftar på barnets sociala delaktighet. Delaktighet anknyter till frågor om demokratiförhållanden, social rättvisa och jämlikhet. (Utbildningsstyrelsens publikation. Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen 2011; Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014).

2 TIDIGARE FORSKNING

Det har forskats mycket i barns delaktighet, medan det visat sig att det finns ganska få vetenskapliga artiklar om barns delaktighet inom morgon- och eftermiddagsverksamhet eller inom fritidsverksamhet. I vårt samhälle saknas en större forskning om eftermiddagsverksamhet. Enligt forskare Strandell kan en orsak till att det inte finns så mycket forskning inom området vara att verksamheten definieras som fritid, inte som pedagogik. Att forskning saknas kan också bero på att verksamheten står och blir mellan de etablerade förvaltningssektorerna. (Strandell 2012b:17) Det blir i denna studie att då också beakta forskning vad gäller delaktighet bland annat ur skolans synvinkel.

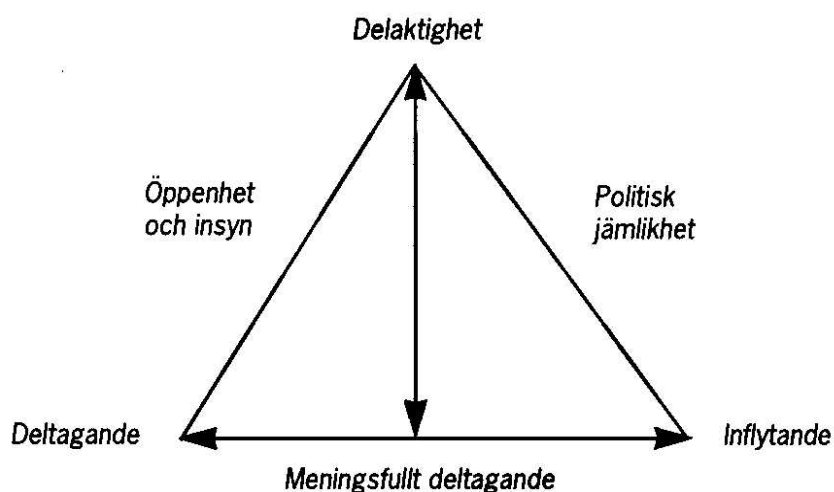
För denna studie sökte jag information från bibliotek och databaser, både inhemska och internationella forskningar har studerats. Databaserna Academic Search Elite (EBSCO), Google scholar (avhandlingar.se, svt.forsa.nu) och Terveiden ja hyvinvointilaitos användes. För att få fram forskning inom området använde jag följande sökord: ”children AND participation” med fulltext och peer reviewed (EBSCO) ” delaktighet i förskola” med fulltext, avancerad sökning (avhandlingar.se), ”barns delaktighet” vetenskaplig tidskrift (svt.forsa.nu), ”children´s participation”, ”lasten osallisuus aamu- ja iltapäivätoiminnassa”, ”lasten osallisuus aamu- ja iltapäivätoiminnassa forsberg & strandell”, ”harriet strandell barns delaktighet”, (Google Scholar). Jag har ibland begränsat sökning till ganska nya forskningar, eftersom sökning där publicerat datum begränsades till 2005-2016 gav massvis med träffar, där helheten för mig var svår att behandla. Vid sökning avhandlingar.se användes alla språk, lärosäten, inga publicerings år. Sökningar på social vetenskaplig tidskrift (svt.forsa.nu) med sökord ”barn påverka” visades en träff, vilket behandlade barns omhändertagande. Studien tas inte upp i detta arbete. Jag har nedan delat in forskningarna jag använder mig av i olika teman, vilka klart framkom.

2.1 Demokratiperspektiv

Barns värld är en värld där barn gör och handlar och där hen genom kommunikation och interaktion med andra lär sig. Det är viktigt vad läraren värderar som viktigt för barn att lära sig och hur de skapar en pedagogisk miljö där detta händer. Likaså är det viktigt att främja arbetsmetoder och tillvägagångssätt som möjliggör barn att uttrycka deras åsikter och idéer, vara involverade i demokratiska processer och aktivt påverka deras egen läroprocess. Barn begriper att besluta innebär att göra vad man vill göra, att tillåtas eller förbjudas. En djupare mening gällande beslutsprocess gavs av vissa barn, vilket är att öva makt, att tänka och hitta på och att göra vad majoriteten vill göra (Sheridan & Pramling Samuelsson 2001:187-190), vilket kan tolkas som ett demokratiperspektiv.

Den demokratiska processen belyses av ”Det dynamiska medborgarskapet” (Figur 2.), där relevans för delaktighet i skolan är att få vara med (deltagande), att få veta vad som planeras och pågår (öppenhet och insyn), att bli tagen på allvar, att bli lyssnad till, att bli mött med respekt (politisk jämlikhet) och att få utöva inflytande. Meningsfullhet skapas

av att deltagande ger möjlighet till inflytande och där det är viktigt att vuxna skapar offentliga arenor för samtal. Skolan är en arena, där barn och ungdomar från olika sociala miljöer kan möta varandra och vuxna. Om den demokratiska processen i skolan leder till positiva erfarenheter av delaktighet för individen kan den leda till den värdegrund som skolan vilar på. (Bergström & Holm 2005:5-7) I skolan kan barn ha inflytande både i grupp och som individer. Det är viktigt att inkludera elever så att personal och elever tillsammans finner bra vägar för att öka elevers delaktighet (Skolverket 2015:74-75), detta gäller även eftermiddagsverksamhet. Enligt Wennerholm & Bremberg (2004:5,11) är inflytande och demokrati begrepp som är besläktade med varandra.

Figur 2. Det dynamiska medborgarskapet (SOU 2001:1 s.33-38)

2.2 Vuxnas roll och syn på barns delaktighet

Att tillgodose barns rätt att bidra med sina perspektiv och erfarenheter handlar om att skapa utrymme och att ta tillvara olika möjligheter i ett sammanhang. Det finns invävt i relationer och ska förstås i relation till kontexten. (Rasmusson 2006:105) Elvstrand (2009) beskriver Thomas tankar om att en särskilnad ibland görs mellan delaktighet och konsultation. Detta syftar på skillnaden mellan att som individ bli lyssnad på och på en mer aktiv delaktighet där individen uppfattar att dennes deltagande kommer att medföra förändring. Delaktighet görs ständigt i skolans vardag med vilket menas processer att få vara med i en gemenskap och också motverkas genom exkludering.

Forskare Strandell (2012b:143-182) beskriver modellen av möjliggörande styrning i eftermiddagsverksamhet där de vuxna hjälper barn genom att styra dem att använda till godo de möjligheter till aktiviteter och utrymmen som finns att erbjuda. Denna modell grundar sig sällan på befallning eller förbud. Däremot tillämpar man indirekt praxis över ledning med hjälp av hur den vuxna försöker få barn att förstå när hen agerat rätt eller fel och hoppas hen förstår själv att korrigera fel attityd, förhållningssätt eller beteende. Till frihet förenas sålunda ansvar, en förståelse över följer över sin verksamhet och hänsyn av följer. Kännetecknande för denna modell är att den till stor del ingår i den vanliga vardagliga växelverkan och delar sig inte till en skild verksamhet, vilket krävs av ledarna modern förmåga och färdigheter. Synen på barn som aktiva, delaktiga, flexibla och självstyrande aktörer som gör olika val har följer i förhållandet mellan barn och ledare. Förhållandet förutsätter större likvärdighet där ledaren stiger från sin auktoritetsställning som bestämmande och anbefallande. Grundförutsättningar för möjliggörande styrning är att avtala, tillit och att förbinda sig. Till att avtala hör förhandling, ställa upp gemensamma mål och att förbinda sig till dom, vilket grundar sig på jämlikt kompanjonskap och förutsätter individens eget ansvar och inre kontroll. Genom att avtala försöker den vuxna förbinda parterna till samarbete, där gemensamt ansvar och spelregler betonas. Tillit grundar sig på antagandet att barn vill fungera på ett avtalat sätt, vill vänja sig vid klubbens sociala ordning och förmår göra individuella val och bära ansvar över dem. Att de vuxna förbindar sig till verksamheten är lika viktigt som att barn gör det. Den vuxnas uppfattning där barn är värd förtroende skapar utrymme för barn att visa sig vara värd förtroendet.

Enligt van Bijlevelds et al. (2015) studie är både barn och socialarbetare överens om att förhållandet mellan den unga och föreståndaren är den viktigaste faktorn för ett framgångsrikt deltagande. En bra relation är viktigt för barn, där de kan skapa en situation där de kan känna sig befriade att säga vad de vill och där de kan känna att de blir tagna på allvar. Socialarbetare benämner också relationen som viktig för att bedöma vilken uppskattning barns åsikt skulle ges och för att hjälpa att avgöra huruvida barnet verkligen säger vad hen känner. Emilson & Folkesson (2006) och Coyne (2008) anser likaså att viktigt för barns delaktighet är en delaktig lärare som skapar meningsfullt innehåll, där professionellas och vårdnadshavares kontroll och tillsyn innebär att vara emotionellt närvarande, stödjande och att bära ansvar.

Dahl (2014:49-50) har studerat barns olika positioner i förhållande till olika praktikgemenskaper de ingick i. Det visade sig att det för en del barn var omöjligt att förhandla sig till andra positioner än perifera eller marginella. Det förekommer alltid en variation av engagemang, föreställningar och anpassning i människors handlingar. Varje sätt att tillhöra kräver olika slags arbete från deltagares sida och varje tillhörighet involverar kompromisser och förhandlingar. Fritidspedagogers arbete med barns olika relationer kräver en hel del engagemang i förhållande till olika barn och olika praktikgemenskaper som barn deltar i. En central del i människors liv är att tillhöra en praktikgemenskap, liksom kvalitén på denna tillhörighet. Enligt Westerback (2016:86-89) är det viktigt att den professionella lyssnar på ungdomar, erbjuder konkret stöd, tar dem på allvar samt att det finns tillräckligt med tid för att etablera en förtroendefull relation. Det är också viktigt att kunna bibehålla sin autonomi och sin integritet samt att få delta i processen inom ramen för det stöd och den vård som de tar del av, vilket inte alla hade erfarenhet av. Att kämpa för att vara delaktig kan för ungdomar kännas som övermäktigt vid fall av psykisk ohälsa.

Det är av betydelse att lyssna på barn för att främja deras välmående. Att se barn som sakkunniga i deras eget liv och barns delaktighet i beslutsfattande som berör dem bör ökas. Barnet bör bli hörd, eftersom de vuxnas definition över vad som för barnet är bra och viktigt inte räcker. (Palomäki 2011) Att på ett äkta sätt bli hörd ses som barns, ungas och de vuxnas planeringsarbete som grundar sig på gemenskap och jämlikhet och som förverkligas genom dialog (Niskanen 2010). Det är uppenbart att ifall möjligheter ges redan i unga år kan barn erbjuda unik expertis och erfarenhet gällande deras situation. Traditionella hierarkiska modeller vilka baserar sig på antaganden om att vuxna alltid vet bäst, där vishet flyter från vuxna till barn måste utmanas. (Lansdown 2005:140-141) Variationen i hur den vuxna organiserar barns involverande i kulturella aktiviteter diskuteras å andra sidan av Rogoff et al. (2007). Barns lärande och delaktighet i kulturella aktiviteter organiseras av tre kulturella traditioner, vilka nämns som avsiktlig delaktighet gällande samfund och gemenskap, handledning/undervisning av sammanträde eller sammanställning och handledande repetition.

2.3 Delaktighetens positiva effekter på barn

Med undervisning som är delaktig främjar man en alltjämt omfattande samhällelig social jämlikhet och välmående. Känslan att få vara med och att kunna påverka hör starkt till erfarenhet av delaktighet där en ökning av självkänsla och upplevelse av egen roll är betydande. Barn lär sig färdigheter som planmässighet och tålmod. Barn och unga definierar delaktighet via exempel, som att delta i klubbar, lekar, föreställningar med kompisar. Med delaktighet menas gemensamt beslutsfattande och möjligheter att påverka, vilket leder till utveckling av samarbetsförmåga och till förstärkning av sociala förhållanden. Marginalisering ses som motsatsen till delaktighet. (Lakkala et al. 2014:151-155) Social delaktighet är betydelsefull och en källa till trivsel och välbefinnande (Elvstrand 2009). Delaktighet kan inte enbart granskas ur ett individperspektiv utan det bör också ses som gruppfenomen. Socialt deltagande är en central faktor i förebyggande av marginalisering och skolmobbing kan förstås som ett uttryck för icke-delaktighet. (Hanhivaara 2006:3; Salmivalli 2005; THL 2015). Likaså visar Wennerholm Juslin & Brembergs (2004:5) studier gällande hälsoeffekter av barns inflytande i skolan för barn i åldern 4-12 år, där bevis för att den sociala och intellektuella hälsan gynnades var starkare än evidensen för den psykiska och fysiska hälsan.

Skolor som arbetar utifrån delaktighet och medbestämmande förbättrar elevers hälsa och inläring (Konu & Rimpelä 2002; Lee et al. 2005). Markham (2003) påpekar att delaktighet ökar även samhörighet med andra. Känslan av att vara behövd är ett mänskligt behov som stärker självkänsla, ger en lägre grad av depression och ett ökat socialt välbefinnande, enligt Taylor & Turner (2001).

2.4 Utmaningar gällande barns delaktighet

Barn och socialarbetare är starkt överens om att barns delaktighet i en beslutsprocess är betydelsefull. Fastän det finns en ökad insikt över barns delaktighet påstår både barn och ”föreståndare” att barns delaktighet inte sker tillräckligt ofta. Vidare framhåller van Bijleveld et al. (2015) att fast man tar hänsyn till barns perspektiv, så finns det ett litet belägg för att det görs annorlunda. Där relation ses som en viktig faktor för deltagande,

framhåller både barn och socialarbetare att det är ett allmänt hinder. Ett vanligt förekommande ombyte av socialarbetare, socialarbetarens tidsbegränsning och fokus på beskyddande verkar förhindra utveckling av en relation. Organisatoriska barriärer som fokus på riskhantering och byråkratiska begränsningar är tillägg till hindren för att skapa tid och möjligheter för barn att delta i beslutsgörande process. Barn och socialarbetare/föreståndare har olika perspektiv på deltagande och olika syn på vad delaktighet medför. Barn ser delaktighet som möjlighet att få ha åsikt i beslut som är viktiga för dem, inte sådana beslut valda av socialarbetare. Hit hör också att barn blir hörda och har en känsla av att de blir tagna på allvar. Att inte definiera problem tillsammans kan delvis förklaras som socialarbetsrelationens ofrivilliga karaktär och rollfigur, där barn ofta inte är överens om vilket problemet är. Det härleds ofta från tron att de vuxna vet bäst vad som är rätt för barn. Där barn alltid vill ha möjlighet att delta, poängterar socialarbetare flera situationer där de ser att barns delaktighet inte är passande. Uppenbarligen ser socialarbetare fortfarande barn som sårbara och utsatta och i behov av skydd. Det leder till situationer där barn inte kan ha ansvar av delaktighet i beslutsgörande process i vissa situationer. Att se barn som utsatta och inte kapabla att övervaka situationen leder till att socialarbetarna gör beslut å deras vägnar. Fokusering på skyddande leder till att barns lagliga rätt att delta förminskas. Detta i kombination med hinder gällande förfarande och skapande av relationer gör att det skapas system där barn är informerad och konsulterad, men där barns åsikt inte har en verklig skillnad. Beslut som enbart baserar sig på att informera och upplysa indikerar till att leda till mindre ändamålsenligt resultat för barn med mindre medgörlighet och sämre motivation. Detta kan ha negativ inverkan på barn som låg självkänsla och känsla av hjälplöshet, frustration och desperation. Barn vill klart vara mer involverade i beslutsgörande processen. De vill bli hörda och bli tagna på allvar. Deras livserfarenhet, önskningsar och känslor borde påverka resultatet av beslut. I annat fall borde de få en förklaring till varför resultatet blev ett annat. Relationen mellan socialarbetare och barn förefaller vara ett viktigt hinder eller en möjlighet till att skapa en miljö där barn blir hörda och tagna på allvar. Det är socialarbetaren som gör beslut när och hur man stimulerar och främjar delaktighet. Barn borde ses som en brukare av service och bilden av barn borde vara mindre fokuserad på skydd och mera på barn som sakkunnig social aktör. Barn borde ha en central position i beslutsgörande process redan från början.

Gretschel (2002) ser det som viktigt att kommunens arbetstagare och beslutsfattare vet hur de kan ta med ungdomar i beslutsfattandeprocesser där ungdomars påverkande inte enbart har att göras med viljan att inverka. Studien visar att de vuxna inte kunnat verka så att känslan av de ungas delaktighet – känslan av det egna kunnandet och hur viktig man är, skulle ha upplevts och bevarats. De vuxna hade t.ex. gjort ungdomarnas projekt färdigt utan ungdomarna, då det blev en känsla av att projektet inte var deras eget.

I en studie framkom det att barn blir hörda i endast några av över 100 eftermiddagsklubbar som undersöktes, enligt vad Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen förutsätter. Däremot hörs barns önskemål och åsikt i det dagliga livet, fast inte i samma grad som i verksamhetsplanerna. Man lyssnar på barns önskemål i drygt en tredjedel av de undersökta grupperna och det var medvetet och systematiskt och man lyssnar på barn i nästan hälften av grupperna, men det var sporriskt. I femton procent var det en ny sak för de vuxna att höra barn där de helt klart inte hade tänkt på barns delaktighet som en möjlighet i verksamheten. (Pohjola 2006:397) En utmaning är att öka hörandet av barn aktivt och proaktivt, vilket menas att vuxna av eget initiativ ber av barnen idéer endera i förväg eller under situationen som just då pågår och diskuterar om den med barnen. Med postaktiv verksamhet menas å andra sidan att vuxna ber barn att i efterhand utvärdera verksamheten. (Turja 2007:188)

Sheridan & Pramling Samuelsson (2001) påpekar att barns möjligheter i att öva i att påverka är begränsade och erfarenheter av barns intervjuer i förskola visar att barn kan bestämma över sin egen lek, egna aktiviteter initierade av dem själva och deras samhörighet, medan de sällan deltar och påverkar det övergripande i organisationen, rutinerna, innehållet och aktiviteterna, vilka är initierade av lärarna. För att förskolan ska utvärderas med hög kvalitet borde barns övning i demokratifrågor inkludera de mesta aktiviteter och processer som händer i förskolan, därför borde barn kunna öva i att påverka i ett större område än vad de verkar göra för tillfället. Barns rätt är att påverka i både deras egen läroprocess, innehåll, aktiviteter och fysiska miljö, vilket inte händer i dagens läge. En förklaring till detta kan vara att lärare upplever det svårt att veta vad barn kan besluta om och hur man kan involvera barn i beslutsprocess. (Sheridan & Pramling Samuelsson 2001:187-190) Virkki (2015:vi) har liknande tankar, där barn upplever att lek, utevistelse och informell undervisning är verksamhet som de ägnar sig åt. Fostrare borde uppfatta

barns delaktighet mera omfattande och lära att få barn delaktiga också i de olika ”grundaktiviteterna”, i arbete, undervisning, fester och i utfärder på ett sådant sätt att barn skulle uppleva delaktighet som lekfull, naturlig, befriande, glädjefull och som aktiv, likaså en förbindelse till sitt eget liv, till sig själv och till andra.

Enligt Niskanen (2010) behövs flera politiska och pedagogiska strategier som stöder barns och ungas delaktighet. Med politiska strategier skapas ett samhälleligt stöd och med pedagogiska strategier strävar man till att förstärka individens aktörskap i sin närmiljö. Effektivt utnyttjande av de delaktighetsformer vilka nu finns är inte tillräckliga för att främja aktörskap och sättet att på ett äkta sätt bli hörd. Det behövs nya verksamhetsformer inom delaktighetsformer med vilka barn och unga på ett äkta sätt blir hörda. Att på ett äkta sätt bli hörd ses som barns, ungas och de vuxnas planeringsarbete som grundar sig på gemenskap och jämlikhet och som förverkligas genom dialog. Emilson & Folkesson (2006) menar att en stark klassificering och inramning riskerar att begränsa barns delaktighet och att en mildare klassificering och inramning kan främja barns möjligheter att delta på deras egna villkor. Enligt Coyne (2008) är barn sällan involverade i beslutsprocesser och framträder att ta upp en marginaliserad position i ett möte inom välfärdstjänster.

Lansdown (2005:140-141) framhåller att ifall man nekar barns möjlighet till att ta ansvar leder det till att minska på möjlighet att utveckla kapacitet att göra så och genom att exkludera barn från att delta i beslutsprocess på grund av att barn är oerfarna blir en utmaning. De har kapacitet att medverka gentemot att skydda sig själv och att försvara sig effektivare mot olika förändringar, vilket är nödvändigt med tanke på att förbättra deras liv. Meningsfull delaktighet är ett mål som endast kan uppnås, ifall erkännande ges till vikten av ett kvalitativt och viktigt förhållande mellan vuxna och barn.

Det finns skäl att kritiskt överväga, ifall vi begränsar barn med trygghet och skyddar dem från ett sätt som leder till att verksamhetens innehåll, mångsidighet och meningsfullhet blir fattigare. Forskare Strandell frågar sig, ifall de vuxna ger barn tillräckligt med utrymme för sådan fritidsverksamhet, vilket för barn själva är kvalitativt och intressant. Det är skäl att överväga, ifall hotbilder är en bra utgångspunkt för organisering av barns fritid eller kunde man i förändring av samhället och barndom se också möjligheter och nya

dimensioner. En begränsad styrning är inte det enda möjliga sättet att få barn att fungera önskvärt dvs. upprätthållande av social ordning och på ett förstärkt sätt. (Strandell 2012b:140)

3 TEORETISK REFERENSRAM

Den teoretiska referensramen består av två huvudsakliga underkapitel, det socialpedagogiska perspektivet på eftermiddagsverksamhet och delaktighet och påverkan i eftermiddagsverksamhet. Barns sociala inkludering innebär att involvera människor som deltagare inom olika vardagslivsarenor och inom livsområden, som till exempel skola och fritid. Socialpedagogikens grundläggande syfte är att utveckla sociala band mellan människorna, mellan individer och samhälleliga institutioner, vilket gör att det socialpedagogiska perspektivet blir relevant för denna studie. (Madsen 2006:65, 203-204) Med delaktighet menar man individens förhållande till gruppen, sammanslutningen och samhället, en samhällelig inverkan och växelverkan mellan människor, övergripande, demokratisk verksamhetskultur, gemenskap och stödande attityd mot mänsklighet. Befrämjandet av delaktighet är ett centralt mål för alla som arbetar inom fostran, handledning, undervisning och ledning. (Junttila-Vitikka 2006) Valet av den demokratiska synen blir då ytterst meningsfullt att ta upp i denna studie (jfr Bergström & Holm 2005:5-7).

3.1 Socialpedagogiskt perspektiv på eftermiddagsverksamhet

Deltagande är ett centralt begrepp inom fostran. Fostran förstås som en kommunikativ process, där kärnan är människors delaktighet. Inom kritisk socialpedagogik förstås social fostran som ett gemensamt beslutsfattande för grupp och individ, där beslutsfattandet grundar sig på att alla gruppens medlemmar känner sig ha behov av att finna en lösning på sina problem. Respekt och hänsyn hör därför till grundbegreppen. Hämäläinen och Kurki (1997) beskriver den socialpedagogiska strategin, aktiverande av människor att förbättra sitt livstillstånd. Till detta krävs ofta väckandet av den kritiska sociala insikten, utpekandet av förändringens möjlighet och om inhämtande av behövlig färdighet inom social verksamhet. Inom socialpedagogisk rådgivning betonas grundfaktorerna dialog, värdigt bemötande och respekt för den andres autonomi. Det är frågan om att väcka och

stärka individens potential till självuppföstran, och till att vara delaktig och ansvarig. Enligt en mer omfattande tolkning hör till social fostran befrämjandet av livskvalitet för alla människor och strategier för förebyggande av marginalisering. Socialpedagogisk verksamhet är att uppföstra för samhälle och samfund, i samfundet och tillsammans med samfundet utan att glömma bort individen och hans unika personlighet. (Hämäläinen & Kurki 1997:180, 23-37) Eriksson & Markström (2000:194) påpekar likaså att de socialpedagogiska målen är att människorna skall vara samhällsmedborgare i större utsträckning och få bestämma över sina liv, vara delaktiga och ansvariga. Madsen (2006:65) å andra sidan framhåller att socialpedagogikens grundläggande syfte är att utveckla sociala band mellan människor, mellan individer och samhällsliga institutioner. Man talar om en krispedagogik vid samhällets sociala konfliktplatser där livsvillkor hotas. Socialpedagogikens förebyggande perspektiv intensifieras på områden där barn, ungdomar och familjerna lever sitt vardagsliv.

Hämäläinen & Kurki (1997:38-41) utgår från tre perspektiv, vilka används i olika analyser av fostran. De är den positivistiska, hermeneutiska (tolkningsbar) och den kritiska (befriande). De grundar sig på olika uppfattningar om människan och leder till olika filosofiska, psykologiska och ideologiska orienteringar. Hämäläinen och Kurki beskriver det hermeneutiska paradigmet där fenomenet inom fostran är subjektiv och meningen och betydelsen hittas från personerna och inte från tekniken. Fenomenen är omväxlande, föränderliga och baserar sig på interaktion. Fostrans praxis är till sin natur intersubjektiv. Det vill säga den sociala fostran är en interaktiv process, vilket utvecklar den individuella personligheten och som är dialogisk. Praktiken förstås som en interaktiv, kommunikativ process bland människor, vars mål är att förstå och utveckla verksamheten. Det kritiska paradigmet är socialt deltagande. Fostrans praxis är till sin natur frigörande. Social fostran definieras i social interaktion som en process som grundar sig på samarbete och att vara kritisk.

3.1.1 Positiva effekter av barns delaktighet

Frihet att röra på sig och frihet att välja olika aktiviteter är viktigt för att man ska trivas bra, där förtroende och tillit mellan ledare, barn och föräldrar är den viktigaste resursen i möjliggörande styrning (Strandell 2012b:258-261). Pulkkinen (2015) menar att för barns välmående är verksamhet i skolan ytterom de organiserade läroämnena positiva vad gäller skolframgång och utvecklandet av den egna personligheten. Ifall barn får delta med sin förmåga med stöd så hjälper det barn att lära sig (Johansson & Pramling Samuelsson 2003:70). Det finns flera skäl till att barn ska vara delaktig i planering och beslut som rör dem, eftersom det tillhör barns rättigheter, delaktighet främjar hälsa, självständighet och frigörelse, barn vill påverka, barn kan (mer än vuxna tror att de kan), barn och vuxna tycker olika saker är viktiga, insatser som svarar mot barns behov leder till största nytta, barns delaktighet gynnar också personal och verksamhet (Stenhammar et al. 2011:19) Sambandet mellan elevers möjlighet till delaktighet och inflytande i arbetet och lärande i skolan är av stor betydelse för välmående och goda kunskapsresultat. I skollagen och läroplaner framgår det tydligt att de demokratiska värdena, elevernas inflytande och delaktighet ska vara lika centralt som kunskaper i olika skolämnen. (Skolverket 2015:3) Barn som aktivt deltar i verksamheten och som aktivt är med och inverkar hur verksamheten formar sig ökar sin personliga inlärningsmotivation och att hen förbinder sig till den gällande verksamheten. Då barn känner sig hörd, känner hen sig också uppskattad och accepterad och en positiv uppfattning om sig själv som en medlem av gruppen stärks och självförtroendet höjs. (Turja 2007:170)

Relation är en viktig faktor för deltagande, men också ett allmänt hinder där ombyte av socialarbetare, socialarbetares tidsbegränsning och fokus på beskyddande verkar förhindra utvecklingen av en relation. (van Bijleveld et al. 2015) En utmaning är också att planera både innehåll och metoder med tanke på mål och samtidigt involvera barn och skapa möjligheter för beslut påverkade av dem (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999).

3.1.2 Shiers delaktighetsnivå

Via Shiers (2001) delaktighetsnivåer kan man granska vuxnas färdigheter, möjligheter och ansvar i förhållande till barns delaktighet. Tanken är den att för att kunna förflytta sig från en nivå till följande borde den vuxna först tillägna den tidigare nivåns tre skeden. Modellen skildrar hur den vuxna agerar för att möjliggöra barns delaktighet.

Ifall någon av delaktighetens råd inte fungerar är det skäl att börja fundera över vad orsaken är och utveckla verksamheten mot ökad delaktighet (Shier 2001:116). Delaktighet delas in i fem olika nivåer av vilka varje del dessutom delas i tre skeden av hur man förbinder sig. Nivåerna är följande: *Barn blir lyssnade till, barn får stöd för att uttrycka sina åsikter och synpunkter, barns åsikter och synpunkter beaktas, barn involveras i beslutsfattande processer och barn delar inflytande och ansvar över beslutsfattande*. I modellen innebär det lägsta trappsteget eller nivån lite delaktighet och det högsta, där barn delar inflytande och ansvar över beslutsfattande, mycket delaktighet. (Bilaga 1.)

Nedan ges en presentation till de fem nivåerna och vad som därmed borde beaktas med början från lite delaktighet. *Barn blir lyssnade till* - barn skulle önska att de fick säga mera sina åsikter och ha mera att säga till om i olika saker. Den vuxna borde vara färdig att lyssna på barn och planera sin egen verksamhet så att det blir möjligt att höra barn. (Shier 2001:110-112) *Barn får stöd för att uttrycka sina åsikter och synpunkter* - det finns olika orsaker till varför barn inte vågar berätta sina tankar för den vuxna. De är t.ex. brist på självförtroende, blyghet eller erfarenhet av att hen inte heller tidigare blivit hörd i de ärenden som berör hen. Därför är det viktigt att den vuxna stöder barn i att uttrycka sina åsikter och hjälper hen på det sätt att bli fri från de möjliga hindren till kommunikation. (Shier 2001:112) *Barns åsikter och synpunkter beaktas i beslutsfattande* - det är inte meningsfullt att uppmuntra barn att berätta sina åsikter för vuxna, ifall de inte beaktas vid beslutsfattande. Att höra barn innebär inte att den vuxna borde göra det som barn vill, utan bådadas synpunkter borde beaktas som jämlika i beslutsfattande. Barns önskemål är en av många faktorer vilka inverkar på beslutsfattandet. (Shier 2001:113) *Barn involveras i beslutsfattande processer* - denna nivå kan ses som förflyttning från konsultation till aktivt deltagande i beslutsfattande. I de tidigare nivåerna har barn fått hämta sina tankar till den vuxnas planering, men nu kommer barn aktivare med och på det sättet uppnår de större makt. (Shier 2001:113-114) Till exempel om barn i eftermiddagsverksamhet önskar ordna en fest, så ordnar de

vuxna inte direkt festen för barnen. Istället kan man planera tillsammans med barn hurdan fest barn vill förverkliga och vad som krävs för att den ska lyckas. Barns delaktighet i beslutsfattandeprocessen är till nytta i många fall, eftersom det helhetsmässigt förbättrar kvaliteten, ökar barns samhörighetskänsla i gruppen och att förbinda sig, samt förbättrar barns självförtroende, ansvar-, och empatiförmåga. (jfr Shier 2001:114) *Barn delar inflytande (makt) och ansvar över beslutsfattande* - senast i denna högsta nivå borde den vuxna dela inflytande med barn, likaså borde ansvar över följder av beslut delas till barn enligt ålders-, och utvecklingsnivå. För att inflytande i beslutsfattande delas jämlikt, borde den vuxna granska och ändra eftermiddagsverksamhetens praxis, så att de stöder delat inflytande. (jfr Shier 2001:115)

Varje nivå är ännu indelad i tre skeden av hur man förbinder sig, vilka benämns som öppningar (färdigheter), möjligheter (tillgång, resurs) och skyldigheter (gemensamma verksamhetsmodeller) (Shier 2001:107). Med öppningar menas att den vuxna bör vara personligt förbunden att arbeta på ett visst sätt och borde tillägna en delaktighets tankemodell. Detta skede kräver dock inte ännu praktisk handlande (Shier 2001:110). Möjligheter, medverkar till organisationens eller arbetstagarens verksamhet på praktisk nivå. Det kan vara frågan om t.ex. resurser, personliga färdigheter, kunskap och utvecklande av nya verksamhetsmodeller. (Shier 2001:110) Medan med skyldigheter menas gemensamma verksamhetsmodeller som möjliggör verksamhetens hållbarhet. Verksamheten sammansmältes som en del av organisationen, så den blir en inbyggd och fungerande del av organisationen, vilket möjliggör barns förverkligande av verksamheten på en viss delaktighetsnivå. (Shier 2001:110)

Definitioner av delaktighet är användbara för att belysa skillnad mellan å ena sidan meningsfull delaktighet, och å andra sidan meningslös delaktighet. Nordström kopplar till diskussion om elevers delaktighet i skolvardagen, och frågar sig om eleverna ges verklig delaktighet, om de konsulteras eller om det enbart handlar om en dekorativ delaktighet i beslutsprocesser. Delaktighet blir betydelsefullt först då de delaktiga har ett inflytande över processen och dess resultat. (Nordström 2015:19)

3.2 Delaktighet och påverkan i eftermiddagsverksamhet

I detta kapitel beskrivs barnkonvention och barns delaktighet och påverkan i eftermiddagsverksamhet.

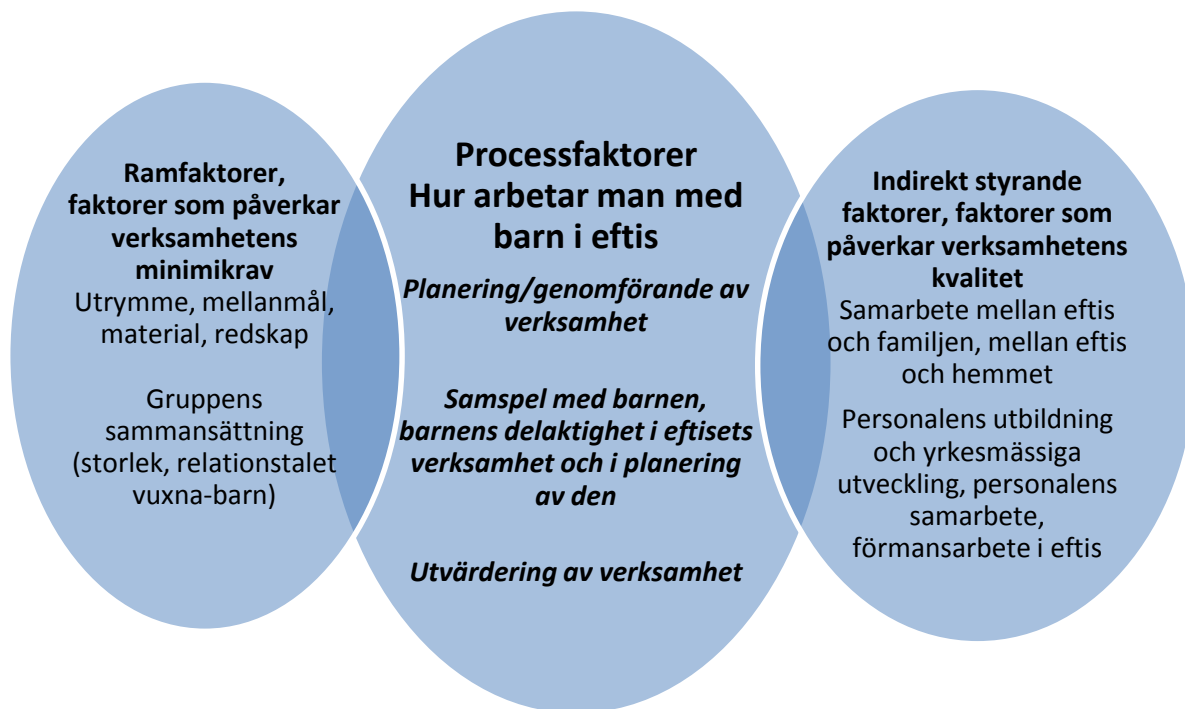
3.2.1 Barnkonvention

FN:s konvention om barnets rättigheter, som också kallas för barnkonvention, innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn, där varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör hen. Likaså bör barnets åsikt beaktas i förhållande till ålder och mognad och varje barn har rätt till yttrandefrihet, att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter. (Barnkonventionen 2009)

3.2.2 Barns delaktighet och påverkan i eftermiddagsverksamhet

Delaktighet i verksamhet, planering och utvärdering

Eftermiddagsverksamhetens kvalitetsfaktorer kan indelas i ramfaktorer, indirekt styrande faktorer och processfaktorer. Indelningen följer förskolepedagogikens indelning i kvalitetsfaktorer (Figur 3.). Denna studie inriktar sig på processfaktorer, det vill säga ”Hur man arbetar med barn i eftermiddagsverksamhet”. Hit hör planering och genomförande av verksamhet, samspel med barn, barns delaktighet i verksamhet och planering samt utvärdering. (Suomu et al. 2005:52)

Figur 3. Eftermiddagsverksamhetens kvalitetsfaktorer (Suomu, et al. 2005:52)

Deltagarorienterad verksamhetskultur

Delaktighet föds av upplevelsen av betydelse och meningsfullhet. Delaktighet med uppdelning av rättigheter och ansvar kan definieras enligt följande: med rättigheter menas erfarenheter av att bli sedd, hörd och accepterad som egen person, att få vara med och höra till. Medan till ansvar räknas att uppmärksamma, att höra och respektera andra, att acceptera avvikelser och att ta med andra. Att göra tillsammans, att lära sig och att vara, att bry sig om sig själv och andra, är ett gruppfenomen, dvs. ensam kan man inte vara delaktig. (THL 2016; Junttila-Vitikka 2006) Att som barn själv kunna välja, ifall hen deltar, information som hen har om själva situationen och olika rättigheter, kontroll som hen har över beslutsprocess, talan som hen har i diskussioner, stöd hen får vid talan och graden av autonomi hen har att göra självständiga beslut är aspekter gällande barns delaktighet, vilka Thomas framhåller som viktiga (Thomas 2002:175-176).

Då barn får inverka på vad de kan syssla med blir eftermiddagsklubben för dem ett trevligt ställe, där vardagliga samtal får barn att aktivt tala om sina tankar och idéer. (Haapkylä & Suomu 2005:26) Välbefinnande och trygghet i verksamheten innebär bland annat att barn som sysslar för sig själva eller i grupp skapar en gemensam verksamhetskultur och

god stämning. Utgångspunkt för planering i eftermiddagsklubbar är barns behov, idéer och synpunkter samt familjers önskemål. Det är också viktigt att beakta resurser samt personalens specialkunnande och intresse. Det lönar sig att reservera tillräckligt med tid för gemensam planering och utvärdering, till exempel vid uppgörandet av månadsplan och utvecklandet av verksamhet är det bra att reservera återkommande stunder då barn får komma med idéer. Dokumentation är lika viktig som själva planering. Till dokumentation kan räknas nedtecknandet av planer, spelregler och metoder, där den största nyttan av dokumentation har man då verksamheten utvärderas. (Suomu et al. 2005:17-25)

För att eftermiddagsklubben ska kännas som ett trevligt och viktigt ställe för barn så måste också deras åsikter och önskemål beaktas och de borde få vara med i planering då de börjar klubben. I en deltagarorienterad verksamhetskultur är personalen intresserad av vad och hur barn tänker och av hur barns idéer kan användas i verksamheten genom att ge akt på barn och lyssna på dem. Det som barn berättar ger tips om vad de är intresserade av att göra, vad som är viktigt för dem under dagen och hur de vuxnas och barns idéer anknyter till varandra. En deltagarorienterad verksamhetskultur bygger på att både barn och vuxna betraktas som aktiva, skapande, självstyrande och kunniga kunskaps- och kulturproducenter, där vuxna och barn skapar verksamhet och mål genom att utnyttja allas kunnande. (Suomu et al. 2005:25-26) Junttila-Vitikka (2006) menar att fostran som befämjar delaktighet betonar byggande av kunskap, det vill säga ett konstruktivistiskt synsätt. Pedagogiken betonar lärarens och elevens förhållande som är jämlikt och interaktivt och som grundar sig på samarbetsvillighet och erfarenhet, försök och experimenterande.

Då man främjar delaktighet går man in för det och då metoder börjar fungera i vardagen ger de ledaren mera tid och barn vågar uttrycka sina önskemål och egna idéer i en trygg atmosfär. En deltagarorienterad verksamhet kräver både växelverkan och lyssnande, där både barn och vuxna bör öva sig på ömsesidigt lyssnande. Efter det kan man komma fram till metoder som främjar delaktighet. Då hör man, inte bara det som den vuxna vill eller väntar sig att höra, utan det som barn verkligen vill säga. För barn är det viktigt att de här och nu kan påverka det livsområde där de växer, vilar, leker, upptäcker och lär sig nya saker. När man fungerar tillsammans med barn och beaktar deras initiativ och idéer bör

man ta reda på deras tankar och önskemål. Man tänker då på att fråga barn, men undersökning och praktisk erfarenhet visar att det är svårt att fråga barn, eftersom de är vana att leva upp till vuxnas förväntningar och delta i diskussion på önskat sätt och funderar då på hur de vuxna tycker att de borde svara. Tankarna på själva saken kommer då i andra hand. Barn svarar dessutom ganska kort, vilket leder till att den vuxna ställer kompletterande frågor och kan då för barn kännas som om vuxna förhörde, vilket inte inspirerar till kreativa funderingar och tankar. Barn tänker dessutom på ett annat sätt än vuxna. En fruktbar och inspirerande situation uppstår då både vuxna och barn har ett äkta intresse för vad den andra tänker. Man börjar tillsammans intressera sig för att fundera på olika saker och föra fram tolkningsmöjligheter, där diskussion bygger på interaktion och partnerskap. Barns sätt att uttrycka sig kräver att den vuxna stannar upp inför det barnet säger. Sagotering är ett exempel på en metod som ger resultat då man vill utveckla en verksamhetskultur som gäller främjandet av delaktighet. (Suomu et al. 2005:25-26)

När eftermiddagsklubben är som bäst är det en plats där barn själva får vara aktiva, leka, lära sig nytt, påverka och skapa kultur. Dokumentation och presentationer av arbetsprocesser finns framlagda. Barn och vuxna kan gå tillbaka till sådant man gjort och lärt sig och av det kan man tillsammans ösa idéer för ny verksamhetsplanering. En verksamhetskultur som låter barn skapa och där olika material och redskap finns till hands, leder till att barn självständigt och aktivt börjar använda dem. Utrymmen behövs där man kan lämna lekar eller projekt på hälft och senare återanvända dem för att barnen ska få ha egna aktiviteter. (Suomu et al. 2005:26)

Deltagarorienterade aktiviteter

Med gruppanda avses det ledaren gör för att få till stånd en bestående grupp där alla bryr sig om varandra. En stabil grupp ger trygghetskänsla där barn uppmuntras att vara med och ge uttryck för sin personlighet. I en dylik grupp är barn medveten om sin ställning och då barn har en känsla av att den vuxna lyssnar på hen växer förtroendet för ledaren. Meningen med att lyssna är att barn ska bli hörd, där ett bra förtroende skapar en trygg atmosfär, vilket leder till att växelverkan byggs upp. (Haapkylä & Suomu 2005:24-25). Med olika metoder och tillvägagångssätt stöder de vuxna barns aktiviteter och inbördes kultur, t.ex. smågruppsarbete är ett sätt att ge barn tillfällen till deltagarorienterade aktiviteter, vilket främjar delaktighet. I en liten grupp kan man träna sociala färdigheter som

förmåga att lyssna, diskutera och att arbeta i grupp. Barns individuella färdigheter kommer också fram, där man tränar att uttrycka sina egna åsikter, förhandlar och lyssnar på andra. I början är det viktigt att den vuxna leder smågruppen. Barn kan ges frihet att själva planera sin verksamhet till exempel med hjälp av ett tema som är gemensamt för alla och kan ta en vuxen med i planering som hjälper att välja rätta metoder till anskaffning av kunskap. Den vuxna är då ett stöd och en trygghet som behövs för att avgöra, ifall det blir en konfliktsituation. (Suomu et al. 2005:29-30)

Att påverka arbetsprocesser

Elever ska ha möjlighet att förstå och påverka det som händer i skolan. Barn bör få delta i demokratiska processer som till exempel samlingar, möten, planeringar och utvärderingar för att lära sig att agera demokratiskt. Det är viktigt att barn förstår att det finns både formella och informella demokratiska forum samt att deras åsikter har betydelse och att barn får vara delaktiga i olika utvärderingar av verksamheten. Barnets sociala kompetens och deltagande är grundläggande i förhållande till allt lärande och barns förmåga att ta instruktioner krävs för att klara av inslag av formellt lärande i grupp där personal ger uppgifter som ska lösas. (Markström 2007:214,157; Persson et al. 2014; Skolverket 2007:27-28) Att påverka arbetsprocesser är till exempel att fundera över vilka ärenden som behandlas vid särskilda palaver, hur saker behandlas och vem som deltar i palaver. Enligt respons av barn och ungdomar är dessa verksamhetssätt mycket myndighetscentrerade. Stöd i att uttrycka sina egna tankar innebär att barn får stöd och hjälp med att uttrycka och klara upp egna åsikter. Det kan vara att uppmuntra och sporra eller att använda några konkreta hjälpmedel för att kommunicera och bli förstådd samt möjlighet till att göra självständiga beslut. Antal uppgifter man självständigt kan besluta över är större bland ungdomar än bland barn. Å andra sidan bör arbetstagarna känna igen saker där små barn har möjlighet att göra val och beslut och via diskussion ges barn möjlighet att välja någon annan form av verksamhet. (THL 2016)

Eftisledare som professionell fostrare

Barn bör kunna delta och öva i att påverka och genom att delta lära sig att deras tankar, åsikter och känslor respekteras och att de är värdefulla. En hög kvalitet i förskola karaktäriseras av ledare som lyckas i att kombinera barns intresse och lärande gentemot de övergripande målen på ett sådant sätt att barnet tar det som en utmaning och förbättrar

hens intresse till inläring. (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999) Som ledare för eftermiddagsverksamhet arbetar man som professionell fostrare med barns sociala kompetens med fokus på gruppen samtidigt som barns intresse, ålder och mognad styr verksamheten. Det gäller att medagera, det vill säga att vara med på samma villkor som barn i aktiviteter och i lekar och att stiga åt sidan och låta barn själva ta ansvar eller för att kunna observera barn. Det handlar också om att ha idéer till olika lekar och aktiviteter, vilka utmanar barn och stödjer deras utveckling. Det är viktigt att personalen är medveten om hur man arbetar didaktiskt för att barn ska utvecklas socialt, emotionellt, intellektuellt och motoriskt. Inom fritidspedagogik är leken det viktigaste. Barns spontana aktiviteter får naturligt utlopp då de planerar och skapar olika slag av lekar, där hen fritt kan förverkliga sina idéer. Det är viktigt att ge barns fria aktiviteter utrymme och möjligheter, det vill säga lekar, spel, läsning, vila, prat och att bara vara. De mångsidiga erfarenheter, den verksamhets- och upptäckarglädje som leken ger främjar barnets sociala, emotionella och kognitiva utveckling. Det lönar sig att diskutera om utvecklandet av verksamheten och leken tillsammans med barnen, eftersom de i själva verket är experterna. (Eklund 2011:8-9; Suomu et al. 2005:26-37) Att personalen visar respekt och är lyhörd för när barn uttrycker sin vilja betonas som viktigt (Skolverket 2007:27-28).

Det ska finnas olika slag av aktiviteter som barn fritt kan välja mellan och aktiviteter för hela gruppen, t.ex. en gymnastikstund som personalen leder och styr. Det är viktigt att arbeta så att barn kan ha olika roller i lekar och att skapa möjligheter så de kan fördjupa sina kunskaper. Samlärande sker då när barn upplever en social samvaro med andra barn och vuxna och där de kommunicerar och får möjlighet att se andras perspektiv och får då nya tankar samtidigt som de får en återkoppling till det som de själva tänker och tycker. Barn lär sig genom delaktighet och kommunikation där många idéer och tankar är tillåtna, där barn ofta lär sig utan att reflektera över det. Det är viktigt att som ledare ta barns perspektiv och utgå från barns intresse, men också genom att organisera aktiviteter och verksamheten så att de bidrar till att barn kommunicerar med varandra. Att stärka det situationsstyrda lärandet kan innebära att den vuxna i en inläringssituation avvaktar för att se om barn själva kommer fram till den kunskap som krävs för att lösa en aktivitet eller ett problem, samtidigt som man är beredd på att stödja barn om de inte lyckas. Att bearbeta aktuella händelser kan vara ett annat exempel på ett situationsstyrt lärande. (Eklund 2011:8-9)

Ledare för eftermiddagsverksamhet ger barn värderingar som de har gått in för och vid främjandet av jämlikhet har de vuxna en viktig ställning. Hur de fungerar, deras förhållningssätt och attityder inverkar på hur barnet accepterar sig och andra. Varje medlem i gruppen bidrar med en del av individualitet. Individens värderingar och attityder påverkar och syns i verksamheten. Både för barn och för vuxna är det viktigt att ha interaktion med andra, att höra någonstans och vara accepterad. Det är viktigt att bekanta sig med barn som individ och att prata om dess förhoppningar, vardagsliv och idéer. Då ledaren känner barnen kan hen börja planera verksamheten så den är passande för hela gruppen. Gränserna ger en känsla av trygghet, vilket ledare och barn tillsammans kommit överens om. Barn som får vara med och utforma regler, har lättare att ta dem till sig. (Suomu et al. 2005:27-29) Då ledaren uppmuntrar barn att vara med i aktiviteter och utförande av uppgifter stärks barns självförtroende och tro på sitt eget kunnande. Den stämning som ledare och barn tillsammans skapar är viktiga trivselfaktorer, där trivsel föds genom erfarenhet av att göra tillsammans och att lära sig att vinna över svårigheter och känsla av att lyckas, där den vuxna är med om aktiva stunder och deltar i gemensamma aktiviteter och ger barnets egna tankar utrymme. (Haapkylä & Suomu 2005:18-19, 23,54)

En annan didaktisk metod för att ge barn inläringstillfällen är att arbeta med utvärdering av aktiviteter, händelser och situationer. Barns utvärdering är en förutsättning för att de ska kunna ha inflytande i verksamheten, där barn får berätta sina tankar om hur en verksamhet genomförts. (Eklund 2011:8-9) Som hjälp vid utvärdering kan användas fotografier och egna anteckningar förda av barn. I detta skede är det viktigt att den vuxna skriver ner barns ord, kommentarer och åsikter, eftersom man då kan gå tillbaka till dem vid nästa planeringsskede. Detta förstärker berättandets och lyssnandets kultur i eftermiddagsverksamheten. Som Stenius och Karlsson (2005:25) påpekar skriver den vuxna inte ner saker för utvärdering, utan mening med dokumentering är att händelsen blir som ett minne för barnet. Anteckningar är också ett hjälpmedel för både den vuxnas och den gemensamma planeringen och en gemensam delad glädje samt att synliggöra händelsen. En utvärdering av en tidigare verksamhet hjälper både barn och vuxna att uppfatta hurdan verksamhet som är meningsfullt och vilken det inte lönar sig att pröva på igen.

4 STUDIENS SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Studiens syfte är att klargöra personalens syn på barns delaktighet i eftermiddagsverksamheten i Borgå.

Frågeställningarna lyder:

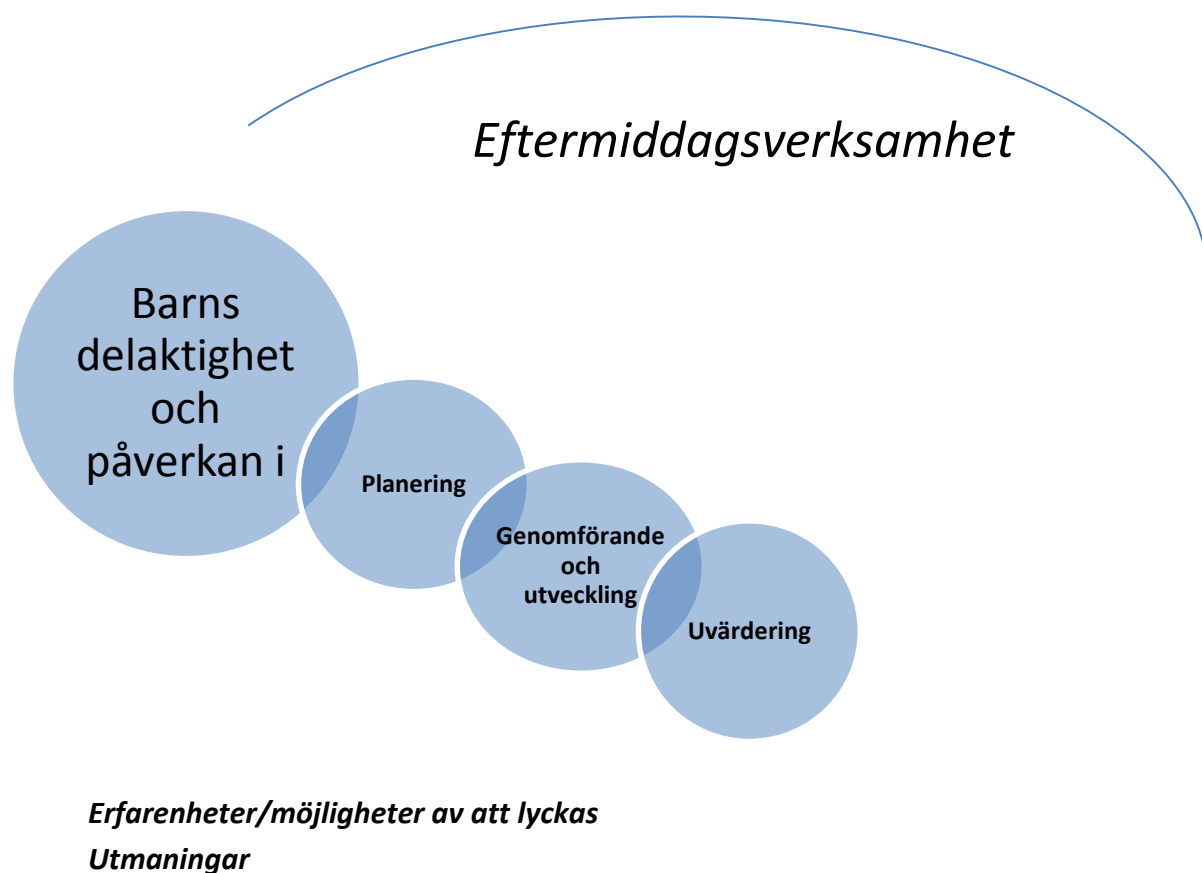
- Hur ser personalen för eftermiddagsverksamhet i Borgå på barns delaktighet och påverkan i planering av verksamheten?
- Hur ser personalen för eftermiddagsverksamhet i Borgå på barns delaktighet och påverkan i genomförande och utveckling av verksamheten?
- Hur ser personalen för eftermiddagsverksamhet i Borgå på barns delaktighet och påverkan i utvärdering av verksamheten?

Enligt kvalitetsplanen för utbildningstjänsterna i Borgå består verksamhetens utveckling av att planera, förverkliga och värdera samt utveckla vidare (Utbildningstjänsternas kvalitetsplan 2014). Jag valde att ta upp dessa aspekter som frågeställningar i denna studie med modifiering av termerna (Figur 4).

Som underlag för kvalitativ datainsamling och för att förtydliga frågeställningarna används figuren nedan, där figuren motsvarar studiens frågeställningar. (Figur 4.):

Personalens syn på barns delaktighet och påverkan

Beslutsprocessen

Figur 4. Underlag för kvalitativ datainsamling

5 METOD

I detta kapitel beskrivs kvalitativ datainsamling, urval och genomförande, innehållsanalys och studiens design. Till sist tas upp etiska reflektioner.

5.1 Kvalitativ datainsamling

Kvalitativ forskning syftar på att klargöra egenskaperna i ett fenomen och att söka efter mening med fenomenet, det vill säga att i denna studie klargöra personalens syn på barns delaktighet. Kvalitet handlar om egenskaperna hos någonting. (jfr Widerberg 2002:15) Då jag ville försöka förstå ansvarsledarnas sätt att resonera eller av att skilja på varierande

handlingsmönster var en kvalitativ studie rimlig (jfr Trost 2010:32). Syftet vid den kvalitativa intervjun är att jag använder mig av mötet mellan mig som intervjuare och de intervjuade och samtalet som uppstår mellan ansvarsledarna (jfr Widerberg 2002:16).

Kvalitativ datainsamling genom fokusgruppintervju är en form för gruppintervju där ansvarsledarna förde ett samtal och där jag som intervjuare observerade med både ögon och öron. Jag styrde samtalet så att det inte skulle avlägsna sig för mycket från ämnet, alltså från själva fokus. Termen fokusintervju används för att understryka att intervjun har ett fokus, handlar om ett tema och är strukturerad (jfr Trost 2010:43-45), där temat i min studie handlade om barns delaktighet och var strukturerad i tre frågeställningar. En tema-intervju är en halvstrukturerad metod där intervjuns aspekt, intervjuns temaområde är lika för alla, vilket så var i studien (jfr Hirsjärvi & Hurme 2001:48, 61). Gruppintervjun har en särskild betydelse då jag ville klargöra informanternas åsikt till aktuella frågor.

En intervjuguide (Bilaga 2.) skrevs utgående från syftets frågeställningar. Ett underlag för diskussion, som baserar sig på frågeställningar (Bilaga 3.), användes som stöd under själva diskussionen. Guiden var indelad i tre huvudteman eller kategorier, vilka var följande: *Delaktighet och påverkan i planering av verksamheten*, *Delaktighet och påverkan i genomförande och utveckling av verksamheten* och *Delaktighet och påverkan i utvärdering av verksamheten*. Varje huvudtema bestod av Erfarenheter/Möjligheter av att lyckas och Utmaningar.

Ett informationsbrev (Bilaga 4.) skickades till personalen, för att senare följas upp med e-post gällande datum, tid och plats för fokusgruppintervjun. Intervjuguide skickades till informanterna innan intervjun, samtidigt som jag skickade dem informationsbrevet som påminnelse. I informationsbrevet berättades det om arbetets syfte, informantens roll, frivillighet i deltagandet, anonymitet, att svaren behandlas konfidentiellt och används i forskningssyfte samt att det bandade materialet förstörs då arbetet är färdigt skrivet. Ett informerat samtycke underskrevs innan själva intervjutillfället. (Bilaga 6.)

5.2 Urval och genomförande

Jag valde att intervjua personal för eftermiddagsverksamhet, med fokus på gruppernas ansvariga ledare. För att få en bredare grund för datainsamlingen kallades till intervjun alla de 17 personer från personalen som har helhetsansvar över den dagliga verksamheten det vill säga ansvarsledarna, där tredje sektorn fungerar som verksamhetens serviceproducent. Dessutom kallades också till intervjun ansvarsledare från en eftermiddagsklubb, vilket hör till stadens verksamhet. Dessa 18 klubbar är endera finsk-, svensk- eller tvåspråkiga och placerade både i centrum och på landsbygden. Fokusgrupperna planerades vara tre, två finskspråkiga och en svenskspråkig grupp med ca 5-7 informanter i varje grupp.

Intervjufrågorna undersöktes i förväg av stadens två ambulerande ledare inom eftermiddagsverksamhet, vilka är anställda av Borgå stad, för att ta reda på hur de uppfattades av personal ur den grupp som enkäten ställdes till. Jag försökte att inte ställa alltför ledande frågor, till exempel på ett sådant sätt att det ur frågan framgick vilket svar som väntades. (jfr Ekholm 2009:68) Pilotintervjun gav mig stor nytta till mitt fortsatta arbete, eftersom jag till exempel upptäckte på vilket sätt jag inte skulle ställa tillägsfrågor och att jag skulle vara tydligare i mina frågor.

På grund av olika orsaker blev antalet finskspråkiga informanter inte det antal jag hade räknat med. Därför beslöt jag att sammanslå de två planerade finskspråkiga grupperna till en grupp. Den svenskspråkiga och den finskspråkiga intervjun gjordes i januari 2017 i två olika eftermiddagsklubbar. Intervjuplatserna var planerade så att intervjun kunde utföras i en lugn miljö utan störande moment. I diskussionerna deltog 10 informanter, varav tre var män och en som deltog jobbade under benämningen ledare. Hen deltog i intervjun, eftersom en ansvarig ledare inte kunde ställa upp vid intervjun. I vardera gruppen deltog 5 informanter. Kunskap som framkommit i denna undersökning belyser tio av aderton informanters upplevelser, det vill säga 56 % av de ansvariga ledarna i Borgå deltog i undersökningen, medräknat informanterna från pilotintervjun 67 %. Alla informanter var behöriga och de flesta har flera års erfarenhet av arbetet som ledare för eftermiddagsverksamhet. Sammanlagt transkriberades 35 sidor diskussion, varav 10 sidor från pilotgruppintervjun.

Jag anhöll om forskningslov (Bilaga 5.) för att genomföra masterarbetet vid de finskspråkiga utbildningstjänsterna i Borgå. Intervjuguiden baserade sig på färdiga teman gällande barns delaktighet. Intervjun bandades, transkriberades och analyserades. Diskussion fördes på informanternas eget modersmål. Tankar och citat också från pilotgruppen kan ingå i datamaterialet, eftersom jag ansåg att resultatet från gruppen var relevant (jfr Halkier 2008:45). Resultatet från de olika språkgrupperna jämförs inte i denna studie.

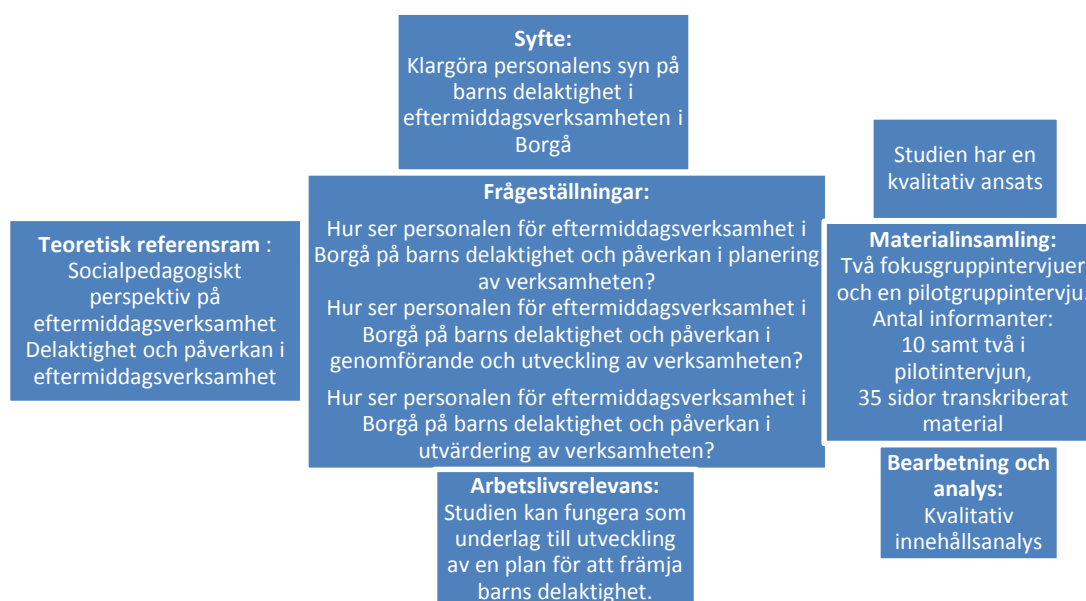
5.3 Innehållsanalys

För att analysera data har jag använt mig av kvalitativ innehållsanalys som metod, vilket innefattade transkriberat tal och var i den bemärkelsen textuell (jfr Gillham 2008:183). Eftersom jag ville få ökad förståelse över ett fenomen, i det här fallet personalens syn på barns delaktighet, lämpade sig kvalitativ innehållsanalys bra (jfr Cavanagh 1997). Datan analyserades på ett induktivt sätt, på grund av att jag gjorde observationer i verkligheten till generalisering inom en teoretisk referensram (jfr Wiedersheim-Paul & Eriksson 1991).

Genom transkriptionsprocessen fick jag en känsla över vilka delar som kunde bidra till substansen i undersökningen. Jag analyserade den transkriberade texten och aspekterna av detta genom att reducera materialet och identifiera substantiella uttalanden till meningsbärande enheter och genom att bestämma mig för kategorier, vilket beskriver meningsenhetens innehåll. Jag skrev först ner det väsentliga mycket detaljerat och med en hel del onödig text med många kategorier, vilket också skapades utifrån uttalanden. Efter det blev det flera nya genomgångar av materialet med revidering, vilket kunde vara ganska rörigt. På detta sätt fick jag identifierat substantiella uttalanden och dimensioner av mening, likaså kategorier och underkategorier relevanta för studien, vilket jag försökte få så deskriptiva som möjligt där skapandet av kategorier är en tolkningsprocess. Jag analyserade materialet för att skapa reda i presentation och tolkning, likaså såg jag till att kategorierna var noggrant härledda och rimliga samt att de faktiska uttalandena presenterades utförligt. (jfr Gillham 2008:183-194)

5.4 Studiens design

Studiens design sammanställs nedan. I denna studie beskrivs teoretisk referensram, syfte och frågeställningar. Materialinsamling, bearbetning och analys beskrivs likaså. Till sist i studien tas upp reflektioner kring arbetslivsrelevans. (Figur 5.)

Figur 5. Studiens design

5.5 Etiska reflektioner

I studien har jag strävat till att god vetenskaplig praxis (jfr Forskningsetiska delegationen 2012:20) följts. När arbetet inleddes gjordes ett avtal med Borgå stad/finska utbildningstjänster om forskningslov. Under hela arbetsprocessen har jag varit noggrann, omsorgsfull och hederlig. Metoderna för datainsamling och bedömning finns beskrivna och är etiskt hållbara. Ett informationsbrev och ett formulär för informerat samtycke har delgivits informanterna, där det bland annat betonades om informanternas anonymitet och rätten att avbryta intervjun och att materialet förstörs då arbetet är färdigt skrivet. Det bandede materialet har förvarats så ingen utomstående har tillgång till materialet. Jag har strävat till att korrekt hänvisa till andra forskares publikationer och respekterat forskningens resultat. Resultatet i denna studie presenterar jag på ett öppet sätt. Fastän jag strävat till objektivitet kan studien vara influerad av min arbetserfarenhet på grund av många

möten och diskussioner med personal och serviceproducent inom eftermiddagsverksamhet. De berörda och de som deltar i forskningen rapporteras om forskningsresultat.

6 RESULTAT OCH ANALYS

I detta kapitel presenteras resultat och analys. Analys av material ledde till åtta olika underkategorier som indelas i tre huvudkategorier, vilka är *värdegrund*, *samspel med barn* och *barn som aktiv deltagare* (Tabell 1.).

6.1 Värdegrund

Huvudkategorin värdegrund innehåller två olika underkategorier, vilket är *allmän etik* och en *professionell fostrare*.

6.1.1 Allmän etik

Allmän etik innebär hur personalen förhåller sig till barn. Att de vuxna lyssnar, uppmärksammar och är närvarande ses som viktigt, likaså att som vuxen respektera barn. Personalen pratar om en vuxen som barn vågar lita på. Personalen skapar möjlighet för delaktighet på ett jämlikt och rättvist sätt som är interaktivt. Att höra barn på ett äkta sätt som förverkligas genom dialog där personalen signalerar att hen är intresserad av barns tankar och idéer, kan vara en utmaning, likaså ifall personalen inte har samma värdegrund. Följande citat från den finskspråkiga gruppen får sammanfatta detta:

Lapsen kohtaaminen kerhossa, huomioiminen se on ihan se ykkösjuttu. Lasta kuunnellaan ja huomioidaan.

Ollaan läsnä!

Aikuisten pitää antaa mahdollisuus osallistumiseen, jos ei anna niin hänellä ei ole sitä mahdollisuutta. Lähdetään lapsilähtöisesti mitä ne haluaa tehdä.

6.1.2 Professionell fostrare

Med professionell fostrare menas fostran till deltagande och ansvarstagande samt barns färdighetsträning. Enligt personalen kräver barn mycket övning i att klara av att planera sin egen verksamhet och övning i att fundera över, ifall idén kan förverkligas. Så här kommenterar informanter både från den svenskspråkiga och finskspråkiga gruppen samt från pilotgruppen vad som menas med professionell fostrare:

Opetellaan niitä!

Opetellaan myös kuuntelemaan mitä toinen sanoo.

Frihet under ansvar!

Personalens förhållningssätt anses som ytterst viktig då man pratar om barns delaktighet och påverkan i verksamheten (jfr Haapkylä & Suomu 2005:24-25, Suomu et al. 2005:27-29), likaså att erbjuda barn olika slag av möjligheter för delaktighet lyfts starkt fram (jfr Haapkylä & Suomu 2005:26; Eklund 2011:8-9) Att höra barn på ett äkta sätt som förverkligas genom dialog där de vuxna signalerar att hen är intresserad av barnets tankar och idéer, kan vara en utmaning (jfr Niskanen 2010), likaså ifall personalen inte har samma värdegrund, och som Sheridan & Pramling Samuelsson (2001:187-190) påpekar tillräckliga kunskaper i olika situationer. Personalen diskuterar om den professionella fostraren som fostrar till deltagande och ansvarstagande (jfr Suomu et al. 2005:26-37). I diskussionerna framkom det att barn kräver mycket övning i att klara av att planera sin egen verksamhet och övning i att fundera på ett realistiskt sätt, ifall en eventuell idé kan förverkligas i verksamheten (jfr Pramling Samuelsson & Sheridan 1999).

6.2 Samspel med barn

Huvudkategorin samspel med barn består av fyra underkategorier, vilka är *interaktion och växelverkan*, *kommunikation och delaktighet*, *barnkontakt* och *olika former för inflytande och påverkan*.

6.2.1 Interaktion och växelverkan

Interaktion och växelverkan innebär dialogens och kommunikationens betydelse, vilket av personalen betonas som ytterst viktigt. Citatet nedan från den finskspråkiga gruppen får sammanfatta detta:

Se on semmoista vuorovaikutusta lapsen kanssa, se on lapsilähtöistä mutta aikuisjohdoista. Olla semmoisena turvallisena aikuisena siellä, joka asettaa ne rajat, mutta huomioi kaikki.

6.2.2 Kommunikation och delaktighet

Kommunikation och delaktighet kräver tid av personalen, tid att lära känna barn och att ta tid att prata med alla barn under dagen. En informant från pilotgruppen uttryckte följande:

Barn som inte säger något t.ex. under samlingen, prata med dem under dagens lopp.

6.2.3 Barnkontakt

Med barnkontakt menas relationen mellan vuxen och barn och utvecklandet av en bra gruppdynamik. Från den finskspråkiga gruppen uttryckte sig en informant med lång erfarenhet inom området följande:

Koen, että tulee lapsellekin sellaista mielekästä ja yhteenkuuluvuutta ja me saadaan vaikuttaa ja toteuttaa siinä semmoista omanlaatuista toimintaa.

6.2.4 Olika former för inflytande och påverkan

Enligt personalen kan barn påverka verksamheten på olika sätt, t.ex. genom förnöjsamhetsförfrågan, responslåda och daglig respons. Så här sade någon av informanterna från den svensk-, och finskspråkiga gruppen om inflytande och påverkan:

Vi har den här förnöjsamhetsförfrågan som vi skickar hem en till två gånger per år, men jag tycker att det borde på något vis... utvärderingen i vår grupp åtminstone ännu bättras på.

Lapsilta tulee se spontaani tää oli kivaa tai en ikinä enää mene tohon...

Enligt personalen är dialog och kommunikation främjande faktorer med tanke på barns delaktighet. Eklund (2011) påpekar att barn lär sig genom delaktighet och kommunikation, där många idéer och tankar är tillåtna. Det är viktigt att som ledare ta barns perspektiv och utgå från barns intresse, men också genom att organisera aktiviteter och verksamhet så att de bidrar till att barn kommunicerar med varandra. (Eklund 2011:8-9) Personalen anser att kommunikation och delaktighet kräver tid genom att få hela gruppen att samtidigt delta i en aktivitet och att som vuxen hinna prata med alla barn skilt under dagens lopp, vilket kan ses som en utmaning. Suonu et al. (2005:17-25) påpekar likaså att det behövs reserveras tid för planering och utvärdering av verksamheten. Relation mellan vuxen och barn ses som viktigt (jfr van Bijleveld et al. 2015), likaså utvecklandet av en bra gruppdynamik där alla bryr sig om varandra, vilket också Haapakylä & Suonu (2005:24-25) påpekar.

Informanterna diskuterade barns påverkan i verksamheten på olika sätt, t.ex. genom förnöjsamhetsförfråga, responslådor och daglig respons. En del var av den åsikten att utvärdering i verksamheten inte används och borde utvecklas på så sätt att barn på ett aktivare sätt kunde tas med i utvärdering av verksamhet, likaså tolkade jag det med dokumentering. Barns utvärdering är en förutsättning för att de ska kunna ha inflytande i verksamheten, där barn får berätta sina tankar om hur en verksamhet genomförts (jfr Eklund 2011:8-9). Sheridan & Pramling Samuelsson (2001) anser att för att förbättra kvaliteten i förskolan bör barn kunna öva i att påverka i ett större område än vad de verkar göra för tillfället. En förklaring till detta kan vara den att lärare upplever det svårt att veta vad barn kan besluta om och hur man kan involvera barn i en beslutsprocess. (Sheridan & Pramling Samuelsson 2001:187-190)

6.3 Barn som aktiv deltagare

Huvudkategorin barn som aktiv deltagare innehåller två underkategorier; *deltagarorienterad verksamhetskultur* och *delaktighetsfrämjande aktiviteter*.

6.3.1 Deltagarorienterad verksamhetskultur

Deltagarorienterad verksamhetskultur innebär barn som aktivt medverkande, där barn ges möjlighet till att själva planera, medverka och utvärdera verksamheten. Följande citat från de båda grupperna samt från pilotgruppen får sammanfatta detta:

Ta med barn konkret i verksamheten att de känner sig viktiga!

Ne on kerhon pyörittämässä tavallaan mukana, kuka saa milloinkin tulla auttaa laittaa mukit pöydälle ja erilaisia juttuja mitä mä koen et ne on just osallisena siinä et me ei aina tee aina vaan ite kaikkee...

6.3.2 Delaktighetsfrämjande aktiviteter

Med delaktighetsfrämjande aktiviteter menas verktyg som möjliggör att personalen regelbundet och i grupp utvärderar och ifrågasätter sitt agerande. Personal och barn kan tillsammans t.ex. ordna klubbmöte och samling, arrangera önskelista för barn eller ordna veckans klubbmedlemmar. Många informanter tyckte att det är viktigt att barn får öva sociala färdigheter. En av de intervjuade från den finskspråkiga gruppen uttryckte följande:

Semmoista toimintaa kun ne haluaa ne saa siihen vaikuttaa ja motivaatiota osallistua siihen toimintaan. Sosiaalisia taitoja, Ne hän on hirvittävä tärkeitä ja opetellaan niitä. Siitä tulee semmoinen aktiivinen lapsi.

Personalens erfarenheter över barns delaktighet och påverkan och möjligheter av att lyckas visar betydelsen av barn som aktivt medverkande i en deltagarorienterad verksamhetskultur (jfr Suomu et al. 2005:25-26). Personalen diskuterar också att barn ska få delta i demokratiska processer, som till exempel klubbmöten och samlingar för att lära sig att agera demokratiskt (jfr Markström 2007:214,157). Att delta i demokratiska processer som till exempel samlingar, möten, planeringar och utvärderingar ses som viktigt och som en möjlighet till delaktighet (jfr Sheridan & Pramling 2001:187-190).

6.3.3 Exempel på beslutsprocess kopplad till Shiers delaktighetsnivå

Nedan kopplas ett konkret exempel på en beslutsprocess i eftermiddagsverksamhet till Shiers (2001) delaktighetsnivå, vilket här används som analysredskap, eftersom jag anser att modellen passar med materialet. Exemplet som gäller ”Planering av en klättervägg” kopplas också till den demokratiska processen som belyses av ”Det dynamiska medborgarskapet” (Figur 2.)

”Planering av en klättervägg”

I en eftermiddagsklubb fördes en gemensam diskussion om att söka understöd för verksamheten, vilket också senare beviljades gruppen. Till största delen var det barnens idé att göra en klättervägg i gymnastiksalen och det bestämdes att klätterväggen skulle se ut som ett träd. Barnen var indelade i olika smågrupper för att planera hur man skulle få väggen att se ut som ett träd. Barn och vuxna kom fram till att man tillsammans ville bygga klätterträdet med olika flyttbara grepp och trädet som ett konstverk i sig. Barnen har också haft möjlighet att utvärdera och utveckla klätterväggen både utseendemässigt och i fungerande syfte. Idén med att bygga trädet av flyttbara grepp visade sig vara mycket lyckat, eftersom man då bra kunde utvärdera hur den fungerar och utveckla idén och ändra vid behov på greppen så att klätterrutten kan göras bättre och vid behov svårare eller lättare då barn märker att man skulle vilja ha den på något annat sätt.

Då jag kopplar exemplet ”Planering av en klättervägg” till Shiers (2001) delaktighetsnivåer kommer jag fram till följande: (Tabell 2.) *Personalen har aktivt lyssnat på barn vad de önskar utveckla i eftermiddagsklubben med hjälp av det understöd som söktes.* Barnen indelades i smågrupper för att uppmuntra dem till delaktighet och då lättare *stöda* dem till att få fram sina åsikter och synpunkter, fastän det inte framkom på vilket vis man som ledare ytterligare stödde de barn som eventuellt har svårt att uttrycka sina åsikter. (jfr Shier 2001: 110-112) *Barns åsikter och synpunkter beaktas i beslutsfattande*, där det från början gjorts klart att barnen själva är med och planerar och genomför klätterväggen. Deras önskemål är en av många faktorer, vilka inverkar på beslutsfattandet. (jfr Shier 2001:113) *Barn involveras starkt i den beslutsfattande processen*, barnen är aktivt med och på det sättet uppnår de större makt. Man planerar tillsammans med barn hurdan klättervägg man

vill förverkliga och vad som krävs för att den ska lyckas. Barns delaktighet i beslutsfattandeprocessen är till nytta i många fall, eftersom det helhetsmässigt förbättrar kvaliteten, ökar barns samhörighetskänsla och att förbinda sig, samt förbättrar barns självförtroende, ansvars-, och empatiförmåga. (jfr Shier 2001:113-114). Det blir oklart, ifall alla barn har möjlighet att vara med i denna fas, eftersom barn kommer till eftermiddagsklubben och går hem från klubben vid så olika tidpunkter. *Barn delar inflytande (makt) och ansvar över beslutsfattande*. Jag tänker mig att denna fas uppnås om inte helt så åtminstone delvis i exemplet ovan. Barnen har möjlighet att ändra på klättrväggen vid behov. Den vuxna delar inflytande med barnen, tänker mig också att ansvar över följderna av beslut delas till barn enligt ålders-, och utvecklingsnivå. För att inflytande i beslutsfattande delas jämnt, borde den vuxna granska och ändra eftermiddagsverksamhetens praxis, så att de stöder delat inflytande, vilket inte klart framkommer i exemplet. (jfr Shier 2001:115)

Varje nivå är indelad i tre skeden av hur den vuxna förbinder sig. Skedena är följande: öppningar (färdigheter), möjligheter (tillgång, resurs) och skyldigheter (gemensamma verksamhetsmodeller) (Shier 2001:107). Jag upplever att personalen i detta exempel tillägnar sig en delaktighets tankemodell där det finns tillgång och kunskap och verksamhet på praktisk nivå med styrdokument. Exemplet ovan visar på verksamhet som är en del av en fungerande organisation och möjliggör barns förverkligande av verksamheten på en viss delaktighetsnivå. (jfr Shier 2001:110)

Jag tolkar att delaktighet i detta exempel gällande ”Planering av klättrväggen” visar en förståelse av ansvarsledarna över barns delaktighet och påverkan och kan beskrivas som meningsfull, eftersom den är betydelsefull då barn har inflytande över hela klättrväggsprocessen och dess resultat, vilket också Nordström påpekar (Nordström 2015:19). Jag anser också att man i detta exempel uppnår nästan minimigränsen, vilken är nivå 4., ändå kan jag inte av *ett* bra exempel dra den slutsatsen att man i alla eftermiddagsklubbar och i alla situationer fungerar optimalt vad gäller de olika delaktighetsnivåerna.

Tabell 2. Delaktighet i eftermiddagsverksamhet

Nivåer av delaktighet	Öppningar (färdigheter)	Möjligheter (tillgång, resurs)	Skyldigheter (gemensamma verksamhetsmodeller)
Nivå 5 Barn delar makt och ansvar över beslutsfattande	Barnen har möjlighet att ändra på klättrväggen vid behov. Hur jämlikt delas barns inflytande?	Personalen delar inflytande med barnen, tolkar också att ansvar över följderna av beslut delas till barn enligt ålders-, och utvecklingsnivån.	
Nivå 4 Barn involveras i beslutsfattande processer	Barnen är aktivt med och planerar klättrväggen och på det sättet uppnår de större makt. Deltar alla?	Man planerar tillsammans med barn hurdan klättrvägg man vill förverkliga och vad som krävs för att den ska lyckas. *	
Nivå 3 Barns åsikter och synpunkter beaktas	Barn tas på allvar, personalen lyssnar på barns önskemål.	Det har tidigare gjorts klart att barn själva är med och planerar och genomför klättrväggen.	
Nivå 2 Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter	Personalen uppmuntar barn till delaktighet och till vilka åsikter de har om klättrväggen. Hur stöda alla barn?	Barnen indelas i smågrupper.	
Nivå 1 Barn blir lyssnade till	Personalen är beredd att lyssna på barnens idéer. Barn ger idéer till hur understödet kunde användas.	Personalen ger tid till att lyssna på barnen.	Dessa styrdokument berör alla nivåer. Utbildningsstyrelsens publikation. Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen 2011, Lag om grundläggande utbildning 628/1998, Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014) Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen, morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen och för skolans klubbverksamhet 2012)

*Minimigränsen att uppnå, ifall man signerat FN:s konvention om barnets rättigheter

Jag vill också koppla exemplet ”Planering av en klättervägg” till den demokratiska processen som belyses av ”Det dynamiska medborgarskapet” (Figur 2.), där relevans för delaktighet är att få vara med, få veta vad som planeras, bli tagen på allvar, bli lyssnad till, bli mött med respekt och att få utöva inflytande. Meningsfullhet i detta exempel skapades av att barn i eftermiddagsverksamhet gavs möjlighet till inflytande och där personal skapade offentliga arenor för samtal. (jfr Bergström & Holm 2005:5-7)

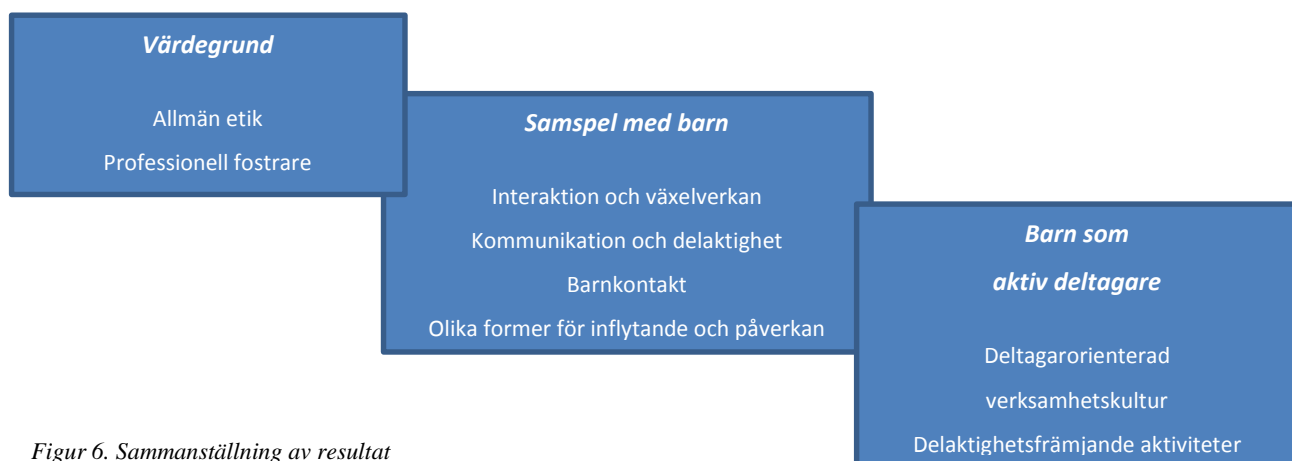
Tabell 1. Personalens syn på barns delaktighet i eftermiddagsverksamhet

Meningsenhet	Förenkling	Underkategori	Huvudkategori
<p>”Kuunnellaan ja huomioidaan, ollaan läsnä”. Respekt mot barn.</p> <p>”Mahdollisuus osallistumiseen”</p> <p>Att skapa möjligheter för delaktighet i beslutsprocess kan vara en utmaning. Att erbjuda möjligheter.</p> <p>Barn beaktas turvis och turvis deltar i aktiviteter, får uppmärksamhet.</p> <p>”Aikuinen antaa lapselle tehtävän ja vastuuttaa” alla får turvis delta, olika ansvarsuppgifter som tilldelas barn turvis.</p> <p>”Se on semmoista vuorovaikutusta lapsen kanssa, se on lapsilähtöistä mutta aikuisjohdoista. Olla semmoisena turvallisenä aikuisena siellä, joka asettaa ne rajat, mutta huomioi kaikki.”</p> <p>”Barn får välja vad dom gör, ingen måste”</p> <p>”Prata med barn, att du int behandlar barn nedlåtande”. Att respektera barn.</p> <p>Att som ledare alltid vara ivrig och inspirerande kan vara en utmaning, likaså att som ledare lyssna på barn på ett äkta sätt och att minnas positiva uttryck vid användning av spelregler.</p>	<p>Personalens förhållningssätt</p>	<p>Allmän etik</p>	<p>Värdegrund</p>
<p>Gruppens gemensamma sak, t.ex. vid något fall av att någon retats med någon.</p> <p>Barns skyldighet att ingripa...</p> <p>Ledarna delar på ansvar över olika aktiviteter, barn får goda möjligheter av att välja och vara delaktig. Aktiv ledare-hitta på massvis med aktiviteter...</p> <p>Som ledare delta i aktivitet, inspirera till delaktighet.</p> <p>Att förbinda sig genom att bry sig om varandra.</p> <p>”Opetellaan myös kuuntelemaan mitä toinen sanoo”</p> <p>Lära barn gränser, gemensamma spelregler.</p>	<p>Fostrer till deltagande och ansvarstagande</p>	<p>Professionell fostrare</p>	
<p>Barn kräver mycket övning i att klara av att planera sin egen verksamhet och övning i att fundera över, ifall idén kan förverkligas.</p>	<p>Färdighetsträning</p>	<p>Professionell fostrare</p>	

<p>Dialogens roll betonas som ytterst viktig. Genom diskussion sköter man konflikter.</p> <p>Diskutera med barn, få barn att starta en diskussion och börja snappa upp barns idéer och tankar.</p>	Betydelse av dialog och kommunikation	Interaktion och växelverkan	Samspel med barn
<p>Tid att lära känna barn kan vara en utmaning, likaså tidsbegränsning, att få hela gruppen att samtidigt delta i en viss aktivitet.</p> <p>Barn som inte säger något t.ex. under samlingen, prata med dem under dagens lopp.</p>	Kommunikation och delaktighet kräver tid	Kommunikation och delaktighet	
<p>Relation ledare barn upplevs som viktig faktor, men också som utmaning.</p> <p>Utveckla en bra gruppdynamik en utmaning. Svårt att få feedback av barn om den vuxna direkt frågar av barnen – bättre att starta en diskussion.</p>	Samarbete med barn	Barnkontakt	
<p>Förnöjsamhetsförfrågan görs i slutet av året. Daglig respons, lista på väggen över hur nöjda barn är. Fråga barns åsikter om föregående dags aktivitet. Barns alster visas, man skriver upp vad som hänt under dagen, utställning av alster, responslåda.</p> <p>Utvärdering är svår att förverkliga borde bättras, liksom dokumentation som stöd vid utvärdering.</p>	Barns påverkan	Olika former för inflytande och påverkan	
<p>Barn ges möjlighet till att själva planera, medverka och utveckla. Planering av en klättervägg som utvärderas både utseendemässigt och hur den fungerar” Ta med barn konkret i verksamheten att de känner sig viktiga.</p> <p>Hjälpare, barn sköter hela mellanmålssituationen från början till slut.</p> <p>Timing- att planera innan läsåret börjar då barn inte än börjat i eftis är en utmaning.</p>	Barn som aktiv medverkande	Deltagarorienterad verksamhetskultur	
<p>Planera klubbmöten, samling, planera in en kvart för varje barn i början av hösten. Önskelista för barn, önskelåda, önskelista på väggen. Veckans klubbmedlemmar, veckans intervju, lista över ansvarsuppgifter.</p> <p>Brädspel (alias), lek kort.</p>	Mötesplatser och verktyg för barns delaktighet	Delaktighetsfrämjande aktiviteter	

6.4 Sammanställning av resultat

Resultatet som sammanställs nedan visar att *värdegrund*, *samspel med barn* och *barn som aktiv deltagare* är huvudkategorier som analys av material ledde till, likaså visas sammanlagt de åtta underkategorierna. (Figur 6.)

Figur 6. Sammanställning av resultat

7 AVSLUTANDE DISKUSSION

Resultatet från analysen visade att de tre huvudkategorierna: *värdegrund*, *samspel med barn* och *barn som aktiv deltagare* är teman som berör alla frågeställningar:

- Hur ser personalen för eftermiddagsverksamhet i Borgå på barns delaktighet och påverkan i planering av verksamheten?
- Hur ser personalen för eftermiddagsverksamhet i Borgå på barns delaktighet och påverkan i genomförande och utveckling av verksamheten?
- Hur ser personalen för eftermiddagsverksamhet i Borgå på barns delaktighet och påverkan i utvärdering av verksamheten?

Därför görs ingen skild indelning av dessa i diskussionsdelen, vilket leder till att jag på ett tydligare sätt kan besvara alla frågor.

7.1 Barns delaktighet och påverkan i planering, genomförande och utvärdering av verksamheten

Syftet med denna studie var att klargöra personalens syn på barns delaktighet i eftermiddagsverksamheten i Borgå. Det visar sig i resultatet att personalen har många erfarenheter och värdefulla tankar vad gäller barns delaktighet i eftermiddagsverksamhet, *där värdegrund, samspel med barn och barn som aktiv deltagare* är nyckelfaktorer som främjar delaktighet.

De tre nyckelfaktorerna lyfts starkt fram i personalens diskussioner om barns delaktighet. Personalen diskuterar sålunda det socialpedagogiska perspektivet där deltagande är ett centralt begrepp inom fostran, till vilket hör människors aktiverande att agera för att förbättra sitt livstillstånd. Personalen diskuterar om värdegrund som allmän etik och om en professionell fostrare, vilka anses vara viktiga främjande faktorer vad gäller barns delaktighet och påverkan i planering, genomförande och utvärdering av eftermiddagsverksamhet. Inom socialpedagogisk rådgivning betonas dialog, respekterande av andra och bemötande av värdighet som grundfaktorer till pedagogiskt förhållande, vilket personalen aktivt pratar om. (jfr Hämmäläinen & Kurki 1997:180; 23-37) Personalens förhållande till barn och att man beaktar och respekterar dem är ytterst viktigt, vilket också är en kvalitetsfaktor som tas upp i olika styrdokument där barns delaktighet betonas och där barn bör vara delaktiga i frågor som berör dem själva, vilket också borde ökas i planering och genomförande av verksamheten (jfr Lag om grundläggande utbildning 628/1998; Utbildningsstyrelsens publikation. Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen 2011; Verksamhetsplan gällande morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen i Borgå 2016; Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014).

Att på ett jämlikt och rättvist sätt lyssna, uppmärksamma och respektera barn ses av personalen som viktigt, likaså ses personalens närvaro. Förverkligandet av detta kan ändå vara en utmaning (jfr Niskanen 2010), ifall personalen inte har en gemensam värdegrund som uppmärksammar dessa, och som Sheridan & Pramling Samuelsson (2001:187-190)

påpekar tillräckliga kunskaper i olika situationer En positiv diskussion om denna värdegrund ser jag som oerhört viktig, eftersom i bemötande av människor ska dessa grundteman finnas med.

Jag tolkar som att delaktighet i exemplet gällande ”Planering av en klättervägg” visar en förståelse av ansvarsledarna över barns delaktighet och påverkan och kan beskrivas som meningsfull, eftersom den är betydelsefull då barn har inflytande över hela klätterväggprocessen och dess resultat (jfr Nordström 2015:19). Jag anser också att man i detta exempel uppnår ganska bra minimigränsen, vilken är nivå 4., ändå kan jag inte av endast *ett* bra exempel dra den slutsatsen att delaktighet i eftermiddagsverksamhet sker tillräckligt ofta (jfr Pohjola 2006:397). Den demokratiska processen som belyses av ”Det dynamiska medborgarskapet” (Figur 2.), där relevans för delaktighet i skolan är att få vara med (deltagande), att få veta vad som planeras och pågår (öppenhet och insyn), att bli tagen på allvar, att bli lyssnad till, att bli mött med respekt (politisk jämlikhet) och att få utöva inflytande (Bergström & Holm 2005:5-7), upplever jag att kan vara svårt att helt och hållet uppfylla i den dagliga verksamheten. Fast personal tar hänsyn till barns perspektiv visar resultatet från studien att det finns utmaningar och ett litet belägg för att det görs annorlunda och att barns delaktighet inte sker tillräckligt ofta (jfr van Bijleveld et al. 2015; Sheridan & Pramling Samuelsson 2001:187-190; Virkki 2015).

Av personalens diskussioner kom få exempel fram gällande barns beslutsprocess. Jag upplevde att diskussioner gällande barns delaktighet var ganska ytliga, där djupare reflektioner inte fördes, vilket kan ha att göra med brist i personalens förmåga att utvärdera sig själva, sitt agerande och att göra planer på förändring, vilket är ytterst viktigt för att barn ska kunna ha inflytande i verksamheten (jfr Eklund 2011:8-9; Sheridan & Pramling Samuelsson 2001:187-190; Gretscher 2002). Emilson & Folkesson (2006) samt Coyne (2008) anser likaså att viktigt för barns delaktighet är en delaktig lärare. van Bijleveld et al. (2015) anser å andra sidan att förhållandet mellan den unga och vuxna är den viktigaste faktorn för ett framgångsrikt deltagande, men kan också vara en utmaning. Westerback (2016:86-89) betonar att det är viktigt att den professionella lyssnar på ungdomar och tar dem på allvar för att etablera en förtroendefull relation. Enligt Lansdown (2005:140-141) kan barn erbjuda unik expertis och erfarenhet gällande deras situation, ifall möjligheter

ges. Betydelsen av hur vuxna organiserar barns involverande i kulturella aktiviteter diskuteras å andra sidan av Rogoff et al. (2007). Dahl (2014:49-50) framhäver att fritidspedagogers arbete med barns olika relationer kräver en hel del engagemang i förhållande till olika barn och olika praktikgemenskaper som barn deltar i och att det är viktigt att tillhöra en praktikgemenskap, liksom kvalitén på denna tillhörighet. Personalen i denna studie ansåg att kommunikation och delaktighet kräver tid genom att få hela gruppen att samtidigt delta i en aktivitet och att som vuxen hinna prata med alla barn skilt under dagens lopp, vilket kan vara en utmaning. Det finns barn som inte säger något t.ex. under samlingen, vilket kan bero på många orsaker. Är det så att de inte vill eller inte vågar? Kan det delvis ha att göra med att det inte finns en stark deltagarorienterad verksamhetskultur? (jfr Suomu et al. 2005:25-26)

Niskanen (2010) betonar att ett effektivt utnyttjande av de delaktighetsformer som nu finns inte är tillräckliga för att främja aktörskap och sättet att på ett äkta sätt bli hörd. Det behövs nya verksamhetsformer inom delaktighetsformer med vilka barn och unga på ett äkta sätt blir hörda, vilket jag också tolkar av resultatet från min studie. Palomäki (2011) framhäver likaså att barnet bör bli hörd, eftersom de vuxnas definition över vad som för barnet är bra och viktigt inte räcker. Att se barn som sakkunniga i deras eget liv och barns delaktighet i beslutsfattande som berör dem bör ökas.

Jag ser det därför som viktigt att det i fortsättningen kommer att ges mera utrymme för diskussioner med personal inom eftermiddagsverksamhet om barns delaktighet, där det eventuellt görs upp en plan, en pedagogisk strategi över barns delaktighet och personalens roll, vilket leder till att förstärka barnets aktörskap (jfr Niskanen 2010). Det är viktigt att barn ses som en brukare av service och som sakkunnig social aktör, där barn har en central position i en beslutsgörande process (van Bijleveld et al. 2015), och där en deltagarorienterad verksamhetskultur starkt lyfts fram (jfr Suomu et al. 2005:25-26). Hämäläinen och Kurki (1997) beskriver den socialpedagogiska strategin, med aktiverande av människor, vilket leder till en förbättring av livstillstånd. Eriksson & Markström (2000:194) påpekar å andra sidan att de socialpedagogiska målen är att människorna skall vara samhällsmedborgare i större utsträckning och få bestämma över sina liv, vara delaktiga och ansvariga. Jag ser det också som viktigt att i framtiden planera regelbunden fortbildning för personal gällande barns delaktighet.

De ekonomiska resurserna styr starkt diskussionen gällande all slag av utveckling i samhället, därför ser jag det som positivt att personalen lyfte fram värdefrågor. Det är viktigt att värdegrunden ytterligare kunde lyftas fram och starkt betonas i diskussioner som berör utvecklandet av eftermiddagsverksamheten, vilket för samhället är en förmånlig och förebyggande verksamhet. Personalen är en viktig faktor vid främjandet av barns delaktighet. Därför anser jag att det är viktigt att satsa på utvecklandet av deras kompetens med tanke på främjandet av barns delaktighet i planering, genomförande och utvärdering av verksamheten, eftersom det visar sig att insatser som svarar mot barns behov leder till största nytta och att barns delaktighet gynnar både personal och verksamhet (jfr Stenhammar et al. 2011:19). Jag hade förväntat mig att personalen mera fördjupat skulle ha diskuterat om en deltagarorienterad verksamhetskultur i eftermiddagsverksamhet, där barn på ett äkta sätt är aktivt medverkande och sålunda ges möjlighet till att själva planera, medverka och utvärdera verksamheten, vilket ändå klart framkommer i styrdokumentet (jfr Utbildningsstyrelsens publikation. Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen 2011).

Även om arbetet inte handlar om förebyggande av marginalisering ser jag det ändå som viktigt att nämna att personalen utöver processfaktorer diskuterade om detta ämne, där socialpedagogikens förebyggande perspektiv då också framkom (jfr Madsen 2006:65). Enligt Hanhivaara (2006:3) och Lakkala et al. (2014:151-155) är socialt deltagande en central faktor i förebyggande av marginalisering. Turja (2007:170) och Elvstrand (2009) samt Taylor & Turner (2001) framhäver att då barn känner sig hörd, känner hen sig också uppskattad och accepterad och en positiv uppfattning om sig själv som en medlem av gruppen stärks och det leder till att barns självförtroende höjs. Liknande tankar har Markham (2003) som påpekar att delaktighet ökar samhörighet med andra. Det diskuterades också om att, ifall barn ska kunna delta i planering behövs ett slags organiserat system att förverkliga delaktighet, så att det är regelbundet och att rutiner upprepas (jfr Suomu et al. 2005:25-269. Barn har rätt till en stimulerande eftermiddag där strukturen i eftermiddagsverksamhet möjliggör frihet över vad personal och barn tillsammans kan planera (jfr Strandell 2012b:258-26; Suomu et al. 2005:17-26) och var personalen kan dela på ansvar över olika aktiviteter (jfr Suomu et al. 2005:17-26). Verksamhetens organisering anses viktigt för att förverkliga barns delaktighet och påverkan. Och som Pramling Samuelsson

& Sheridan (1999) påpekar, att skapa möjlighet för delaktighet kan av personalen ses som en utmaning, liksom i denna studie kom fram.

Ansvarsledarna fäste förvånansvärt mycket vikt vid ramfaktorer som organisatoriska hinder och byråkratiska begränsningar, likaså diskuterades det om de indirekt styrande faktorerna som föräldrakontakt och handledning av personal, men å andra sidan diskuterades det ändå ganska mycket om den pedagogiska delaktigheten (Figur 3.) (jfr Suomu et al. 2005:52). Det upplevdes inte som om fokus på beskyddande från ledarnas håll verkar förhindra utvecklingen av en relation, medan det ansågs att föräldrakontakten kan utgöra ett hinder i att lära barn ansvar i och med att föräldrarna tycker olika och är för överbeskyddande (jfr van Bijleveld et al. 2015). Ansvarsledarna ser barns delaktighet som ytterst viktigt, fast en hel del utmaningar tas upp.

Trots att knappa resurser i eftermiddagsverksamhet ibland ses som en utmaning, anser de vuxna ändå att man tillsammans med barn kan planera en hel del aktiviteter också med en liten budget, vilket jag anser vara en mycket viktig synvinkel, då det finns en förståelse för att de ekonomiska resurserna inte alltid styr innehållet i verksamheten. Det är viktigt att se möjligheterna som finns i verksamheten och skapa ett förhållande med större likvärdighet.

7.2 Kritisk granskning

I studien valde jag att göra en empirisk undersökning, vilket för mig var ett naturligt val, eftersom jag ville få personalens syn på barns delaktighet. Som metod känns fokusgruppintervjun rätt i förhållande till studiens frågeställningar. Jag har försökt använda materialet jag haft till mitt förfogande på ett uttömmande sätt, men detta kan förstås ibland ifrågasättas. Fokusgruppintervjun innebär vissa etiska utmaningar, eftersom gruppens medlemmar följer med vad den enskilde gör och säger. I fokusgruppintervjun kan personerna som blir intervjuade lätt påverka varandra och intervjuaren kan få ett slags majoritetssynpunkt, vilket sedan är utmanande vid analys av material. (jfr Trost 2010:45, 68)

Att få fram det relevanta har till en viss del varit utmanande, likaså kategoriseringen eftersom kategorierna går in i varandra. Jag upplever ändå att de kategorier jag skapat är

relevanta till mitt material. Även om jag strävat till objektivitet kan man naturligtvis också ifrågasätta, ifall jag lyckats behandla materialet helt objektivt och hur mycket som påverkats av att jag jobbar med morgon- och eftermiddagsverksamhet.

Jag har strävat till öppenhet genom att beskriva metod, datainsamling, urval, genomförande och analys så grundligt som möjligt. Begränsningar vid olika sökningar har troligtvis lett till bortfall av relevant material, men jag anser ändå att jag hittat tillräckligt med material, vilket är av betydelse för min studie. Jag upplever att jag lyckats lyfta fram det relevanta ur materialet, även om det fanns vissa utmaningar.

Med undersökningens validitet eller giltighet utreder man riktigheten och styrkan i ett yttrande. Jag anser mig ha fått ganska bra svar på de frågor jag ställde informanterna och att min undersökning granskade det som var tänkt. (jfr Kvale & Brinkmann 2009:264-267) Reliabilitet hänför sig till tillförlitligheten i resultaten, och att resultaten kunde reproduceras vid en annan tidpunkt av en annan forskare (Kvale & Brinkmann 2009:263). För att hålla tillförlitligheten hög i denna undersökning användes inspelningsutrustning vid intervjun och vid transkriberingen skrevs hela diskussionen rent. En av diskussionerna översattes inte till svenska utan skrevs på finska, eftersom jag är tvåspråkig. Jag anser att det i viss mån går att generalisera och överföra kunskap som producerats till andra sammanhang (jfr Kvale & Brinkmann 2009:281).

7.3 Arbetslivsrelevans och förslag till fortsatt forskning

Eftermiddagsverksamhet räknas som viktigt stöd i skolans fostrande arbete (Utbildningsstyrelsens publikation. Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen 2011). Målet med studien var att utveckla barns delaktighet i eftermiddagsverksamheten. Studiens resultat ger en bild på hur delaktighet förverkligas ur personalens synvinkel och hur de upplever barns delaktighet i eftermiddagsverksamheten. Studiens resultat kommer att behandlas med serviceproducenter inom eftermiddagsverksamhet och deras anställda. Studien kan fungera som underlag till utveckling av en plan för att främja barns delaktighet i eftermiddagsverksamhet.

En ökning av barns delaktighet leder för barnen till bättre trivsel och gruppsamhörighet, vilket kan leda till att kvalitén i eftermiddagsverksamheten höjs. Barns delaktighet gynnar personal och verksamhet (Stenhammar et al. 2011:19). Studien kan på lång sikt bidra till kvalitetsarbetet inom Borgå stads utbildningstjänster för främjandet av elevens lärande, välbefinnande och välfärd (Utbildningstjänsternas kvalitetsplan 2014). Arbetet kan likaså stöda stadens helhetsmässiga arbete för hälsa och välfärd gällande barnfamiljer (Porvoon kaupungin hyvinvointikertomus. Vuoden 2016 raportti ja suunnitelma vuodelle 2017).

Det finns ett behov av vidare forskning som belyser hur elever och lärare arbetar med elevdelaktighet och då särskilt på vilket sätt elever får inflytande över och är aktiva i undervisning. Det finns skolor i landet som på ett framgångsrikt sätt arbetar med elevdelaktighet, men detta är ett underforskat område. (Skolverket 2015:74-75) Som fortsättning på denna studie kunde man gå ut i empirin och fråga barn i eftermiddagsverksamhet hur de upplever delaktighet och jämföra personalens och barnens syn i ämnet.

KÄLLOR

Allardt, Erik. 1975, *Att ha, att älska, att vara*, Lund: ISBN 91-7006-020-7, 239 s.

Barnkonventionen. 2009. Tillgänglig: <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#short> Hämtad 9.2.2017.

Bergström, Margareta & Holm, Inger. 2005, *Den svårfångade delaktigheten i skolan. Ett ungdomsperspektiv på hinder och möjligheter*, Linköping: ISBN 91-85299-33-2, 162 s.

Borgå stads strategi. 2013, Borgå, 23 s.

Cavanagh, S. 1997, Content analysis: concepts, methods and applications. *Nurse researchers* 4, 5-16.

Coyne, Imelda. 2008, Children's participation in consultations and decision-making at health service level: A review of the literature. *Internationell Journal of Nursing Studies*, 2008, Faculty of Health Sciences, Ireland, volume 45, issue 11, pages 1682-1689.

Dahl, Marianne. 2014, *Fritidspedagogers handlingsrepertoar, Pedagogiskt arbete med barns olika relationer*, Kalmar: Linnéuniversitetet, ISBN 978-91-87925-22-1, 176 s.

Ekholm, Mats. 2009, *Praktisk intervju teknik*, Stockholm: Norstedts förlag, 100 s.

Eklund, Åsa. 2011, *Handboken, planering och utvärdering*, Stockholm: Natur och kultur, 60 s.

Elvstrand, Helene. 2009, *Delaktighet i skolans vardagsarbete*, Linköping: ISBN 978-91-7393-584-5, 280 s.

Emilson, Anette & Folkesson, Anne-Mari. 2006, Children's participation and teacher control, Sweden, *Early Child Development and Care*, volume 176, 2006, Issue 3-4, s 219-238.

Eriksson, Lisbeth & Markström, Ann-Marie. 2000, *Den svårfångade socialpedagogiken*, Lund: ISBN 91-44-01288-8, 236 s.

Forskningsetiska delegationen. 2012, *God vetenskaplig praxis och handläggning av miss-tankar om avvikelser från den i Finland*, 44 s. www.tenk.fi

Gillham, Bill. 2008, *Forskningsintervjun-tekniker och genomföranden*, 1:1 uppl., Malmö: Studentlitteratur, ISBN 978-91-44-04012-7, 229 s.

Gretschel, Anu. 2002. Tillgänglig: <https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2002/06/tiedote-2007-09-18-15-39-36-314241> Hämtad 8.3.2017.

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. 2014. Tillgänglig: http://www.oph.fi/download/166434_grunderna_for_laroplanen_verkkojulkaisu.pdf Hämtad 31.5.2016.

Haapkylä, Lotte & Suomu, Katariina. 2005, *Tips för vardagen i eftis*. Mannerheims Barnskyddsförbund. Helsingfors: ISBN 952-5082-42-3, 71 s.

Halkier, Bente. 2008, *Fokusgrupper*, Malmö: ISBN 978-91-47-09007-5, 123 s.

Hanhivaara, Pirjo. 2006, *Osako-osallistava koulu-hanke*, 10 s.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2001, *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*, Helsinki: Yliopistopaino, ISBN 951-570-458-8, 213 s.

Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena. 1997, *Sosiaalipedagogiikka*, Helsinki: ISBN 951-0-21354-3, 254 s.

Johansson, Eva & Pramling Samuelsson, Ingrid. 2003, *Förskolan-barns första skola*, Lund: Studentlitteratur, ISBN 91-44-04222-1, 200 s.

Junttila-Vitikka, Pirjo. 2006.

Demello/ koulutus- ja ryhmänohjauspalvelut. 2004-2006.

Tillgänglig: <http://demello.fi/Osallisuus.php>

Hämtad 8.9.2016.

Konu, Anne & Rimpelä, Matti. 2002, Well-being in schools: a conceptual model. *Health Promotion International*. 17: 79-87.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. 2009, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 2:3 uppl., Lund: Studentlitteratur, ISBN 978-91-44-05598-5, 370 s.

Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen. Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen, morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen och för skolans klubbverksamhet. 2012, Helsingfors.

Lag om grundläggande utbildning. (628/1998), Helsingfors, 25 s.

Lakkala, Suvi; Kangas, Hennariikka & Pulju, Marja. 2014, *Yhdessä toimimalla kohti hyvinvoivaa koulua. Koulun toimintakulttuurin kehittäminen monitoimijuuden avulla*. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 193 s.

Lansdown, Gerison. 2005, International developments in children's participation: lessons and challenges. I: Tisdall, E. Kay M; Davis, John M; Hill, Malcolm & Prout, Alan. *Children, young people and social inclusion: Participation for what?* Great Britain, University of Bristol, ISBN 10-1 86134 662.

Lee, A., Cheng, FFK. & Leger, LST. 2005, Evaluating health-promoting school in Hong Kong: development of a framework. *Health Promoting international*. 20: 177-86.

Lindholm, Anne. 2013, *Kvalitetskriterier för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen. De ansvariga ledarnas syn på kvalitetsutveckling i Borgå*, Examensarbete, Helsingfors: Arcada, Sociala området.

Madsen, Bent. 2006, *Socialpedagogik - Integration och inklusion i det moderna samhället*, Lund: Studentlitteratur, ISBN 13:978-91-44-00481-5, 301 s.

Markham, WA., & Aveyard, P. 2003, A new theory of health promoting school based on human functioning, school organisation and pedagogic practice. *Social science Medicine*. 56: 1209- 20.

Markström, Ann-Marie. 2007, *Att förstå förskolan-var dagslivets institutionella ansikten*, 1 uppl., Lund: Studentlitteratur, ISBN 978-91-44-00963-6, 236 s.

Martens-Seppelin, Monica. 2015, *Eftiskompetens. Kvalitet, kompetens och sysselsättning inom morgon- och eftermiddagsverksamhet*, Helsingfors: Sydkustens landskapsförbund rf, 74 s.

Martens-Seppelin, Monica. 2016, *Morgon- och eftermiddagsverksamheten i Svenskfinland – En situationsrapport*, Helsingfors: Sydkustens landskapsförbund rf, 45 s.

Niskanen, Pirjo. 2010, *Lasten ja nuorten toimijuus. Poliittinen ja pedagoginen näkökulma lasten ja nuorten osallisuuteen*, Itä-Suomen yliopisto: Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, Yhteiskuntatieteiden laitos, 96 s.

Nordström, Alexandra. 2015, *Delaktighet i skolvardagen. En skoletnografisk studie*, Helsingfors Universitet: Statsvetenskapliga fakulteten, 77 s.

Nurmi, Riikka; Sillanpää, Anniina & Hannukkala, Marjo. 2014, *Hyvää mieltä yhdessä*, Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, ISBN 978-952-7022-9-2, 177 s.

Palomäki, Terhi. 2011, *Mitä sinulle kuuluu? Lasten subjektiivisia kokemuksia omasta elämästään*. Jyväskylän yliopisto: Opettajankoulutuslaitos, 135 s.

Persson, Sofia; Svedberg, Petra & Nygren, Jens Martin. 2014, *Halmstadsprojektet. Kartläggning, samverkan och analys för utveckling av en deltagarstyrd intervention för att främja barns psykiska hälsa*, Halmstad: Sektionen för hälsa och välfärd, 44 s.

Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan seuranta. 2014, Helsinki: Opetushallitus, 20 s.

Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan seuranta. 2015, Helsinki: Opetushallitus, 19 s.

Pohjola, Kirsi. 2006, Pidennetty lapsuus? Lapsuuden luonnetyypin määrittäminen aamu- ja iltapäivätoiminnassa, Jyväskylän yliopisto, *Janus* vol. 14(4) 2006, s. 389-401.

Porvoon kaupungin hyvinvointikertomus. Vuoden 2016 raportti ja suunnitelma vuodelle 2017. Tillgänglig:

http://www.porvoo.fi/library/files/57d93f31ed6b97a71a0084b7/Hyvinvointikertomus_vuoden_2016_raportti_ja_suunnitelma_vuodelle_2017.pdf
[Hämtad 31.10.2016.](#)

Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja. 1999. *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur, 150 s.

Pulkkinen, Lea. 2015, *Innostava koulupäivä, Ehdotus joustavan koulupäivän rakenteen vakiinnuttamiseksi*, Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:6, ISBN 978-952-263-341-5, 163 s.

Rasmusson, Bodil. 2006, *Barnperspektiv i den sociala barnvården. Forsknings- och utvecklingsarbete inom ramen för projekt kunskapsbaserad socialtjänst*, Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet, 120 s.

Rogoff, Barbara; Moore, Leslie; Najafi, Behnosh; Dexter, Amy; Correa-Chávez, Mari-cela; Solís, Jocelyn Grusec, Joan E. (Ed); Hastings, Paul D. (Ed). 2007, *Children's De-*

velopment of Cultural Repertoires through Participation in Everyday Routines and Practices. Handbook of socialization: Theory and research, (pp. 490-515). New York, NY, US: Guilford Press, xv, 720 pp.

Salmivalli, Christiina. 2005, *Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. Jyväskylä: PS –kustannus. 240 s.

Sheridan, Sonja & Pramling Samuelsson, Ingrid. 2001, Children´s conceptions of participation and influence on pre-school: A perspective on pedagogical quality, Sweden, *Contemporary Issues in early childhood*, volume 2 number 2, 2001, s. 169-194.

Sheridan, Sonja & Pramling Samuelsson, Ingrid. 2009, *Barns lärande-fokus i kvalitetsarbetet*, Stockholm: Liber, ISBN 978-91-47-09376-2, 112 s.

Shier, Harry. 2001, *Vägar till delaktighet: Öppningar, möjligheter och skyldigheter*. En ny modell för att öka barns delaktighet i att fatta beslut i enlighet med artikel 12.1 I FN:s konvention om barnets rättigheter genom projektet *Egen växtkraft– Barns och ungdomars delaktighet, självbestämmande och frigörelse*. Svensk översättning av Shier, Harry. 2001, Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. A new model for enhancing children´s participation in decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Children & Society Volume 15* (2001) pp. 107-117.

Översättning: Christina Robertson Pearce.

Skolverket. 2007, *Kvalitet i fritidshem*, Stockholm: 39 s.

Skolverket. 2015, *Delaktighet för lärande*, Stockholm: ISBN: 978-91-7559-196-4, 83 s.

SOU. 2001:1. Tillgänglig:

<http://journals.lub.lu.se/index.php/st/article/download/2139/1717>

Hämtad 29.4.2017.

Stenhammar, Ann-Marie; Rinnan, Tove & Nydahl, Erika. 2011, *Lyssna på oss! Bättre stöd när barn och ungdomar är delaktiga*, 2:a uppl., Handikappförbunden, 128 s.

Stenius, Tuula & Karlsson, Liisa. 2005, *Yhdessä lasten kanssa – Seikkailu osallisuuteen*, 61 s.

Strandell, Harriet. 2012a, *Lapset iltapäivätoiminnassa-koululaisten valvottu vapaa-aika* (muntl.). Diskussion. 24.10.2012.

Strandell, Harriet. 2012b, *Lapset iltapäivätoiminnassa, koululaisten valvottu vapaa-aika*, Helsinki: Gaudeamus, ISBN 978-952-495-235-4, 293 s.

Suomu, Katariina; Erkama, Kati & Havu, Eveliina. 2005, *Eftishandboken, Mannerheims Barnskyddsförbund. Lyckan ligger i vardagen*, Helsingfors: ISBN 952-5082-41-5, 70 s.

Taylor, J., & Turner, R.J. 2001, A Longitudinal Study of the Role and Significance of Mattering to Others for Depressive symptoms. *Journal of Health and Social Behavior* 42(3):310-32.

THL.2015. Tillgänglig: <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointipolitiikka/elinolot-ja-hyvinvointi/syrjaytyminen-ja-osallisuus/osallisuus-syrjaytyamisen-vastaparina>
Hämtad 28.12.2015.

THL. 2016. Tillgänglig: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus#otsikko2> Hämtad 28.9.2016.

Thomas, Nigel. 2002, *Children, family and the state*, Great Britain, ISBN 978 1 86134 448 9, 242 s.

Trost, Jan. 2010, *Kvalitativa intervjuer*, 4:2 uppl., Lund: Studentlitteratur, ISBN 978-91-44-06216-7, 165 s.

Turja, Leena. 2007, *Lasten osallisuus kasvatustyön suunnittelussa ja kehittämisessä*. Teoksessa Oiva Ikonen & Pirkko Virtanen (toim.) *Erilainen oppija – yhteiseen kouluun. Kokeimuksia yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden kehittämisestä*. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 167–196.

Utbildningsstyrelsens publikation. Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen. 2011, Helsingfors: Utbildningsstyrelsen, ISBN 978-952-13-4657-6, ISSN 1798-8977, 22 s.

Utbildningstjänsternas kvalitetsplan. 2014, Borgå, 18 s.

van Bijleveld, Ganna G; Dedding, Christine W. M. & Bunders-Aelen, Joske F. G. 2015, *Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review*, The Netherlands, s. 129-139.

Verksamhetsplan gällande morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen i Borgå. 2016, Borgå, 21 s.

Virkki, Päivi. 2015. *Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä*, Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, ISBN: 978-952-61-1734-8, 232 s.

Wennerholm Juslin, Pia & Bremberg, Sven. 2004, *När barn och unga får bestämma mer påverkas hälsan*, Stockholm: Statens folkhälsoinstitut, ISBN 91-7257-288-4, 50 s.

Westerback, Frida. 2016, *Unga och psykisk ohälsa-praktikforskning i Helsingfors*, Helsingfors: Mathilda Wrede-Institutet, ISBN 978-952-7078-10-5, 137 s.

Widerberg, Karin. 2002, *Kvalitativ forskning i praktiken*, Lund: Studentlitteratur, ISBN 91-44-01828-2, 232 s.

Wiedersheim-Paul, Finn & Eriksson, Lars. 1991. Tillgänglig:
<http://www.leduc.se/metod/Induktion,deduktionochabduktion.html>

Hämtad 9.4.2017.

BILAGOR

Bilaga 1 Modell (Barn och ungas väg till delaktighet)

Bilaga 2 Intervjuguide

Bilaga 3 Underlag för gruppdiskussion

Bilaga 4 Informationsbrev

Bilaga 5 Forskningslov

Bilaga 6 Informerat samtycke

Bilaga 7 Haastattelulomake

Bilaga 8 Alusta ryhmähaastattelulle

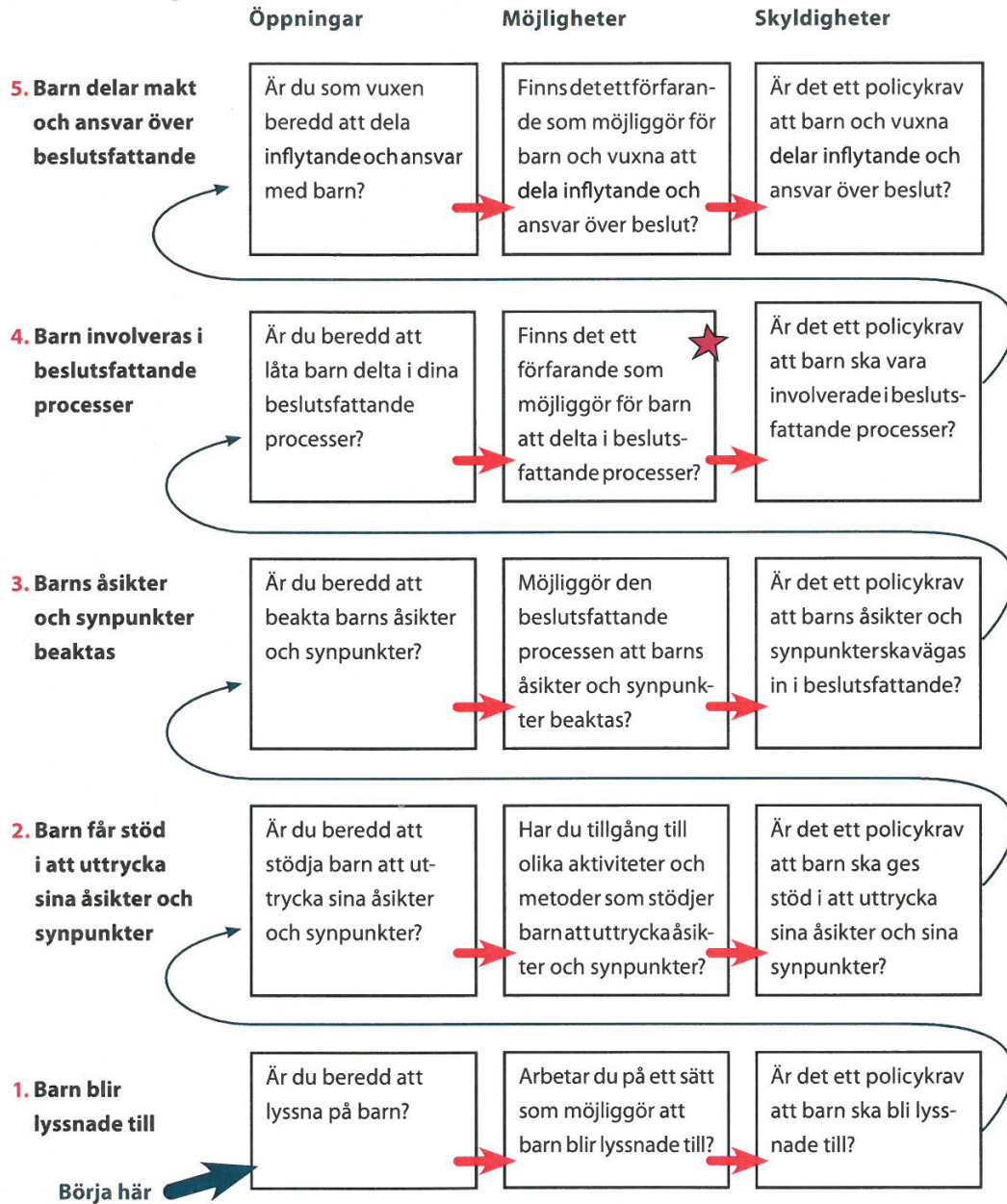
Bilaga 9 Saatekirje

Bilaga 10 Haastattelulupa

BILAGA 1

Pathways to Participation – Barns och ungas väg till delaktighet

Nivåer av delaktighet

Modellen hämtad ur: Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. A New Model for Enhancing Children's Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. Children & Society Vol 15 pp 107 – 117. (Översättning: Sverre Nyborg Warner för projektet Egen Växtkraft)

★ Detta är minimigränsen att uppnå ifall man har signerat FN:s konvention om barnets rättigheter

BILAGA 2

INTERVJUGUIDE

Delaktighet och påverkan i planering av verksamheten

- Erfarenheter/möjligheter av att lyckas
- Utmaningar

Delaktighet och påverkan i genomförande och utveckling av verksamheten

- Erfarenheter/möjligheter av att lyckas
- Utmaningar

Delaktighet och påverkan i utvärdering av verksamheten

- Erfarenheter/möjligheter av att lyckas
- Utmaningar

BILAGA 3

UNDERLAG FÖR GRUPPDISKUSSION

Personalens syn på barns delaktighet och påverkan

Beslutsprocessen

***Erfarenheter/möjligheter av att lyckas
Utmaningar***

BILAGA 4

INFORMATIONSBREV TILL INFORMANTER

Bästa deltagare,

Jag avlägger mitt masterarbete (HYH) inom det sociala området vid yrkeshögskolan Arcada. Uppdragsgivare för studien är Borgå stads bildningssektor/finskspråkiga utbildningstjänster. Syftet med masterarbetet är att belysa de ansvariga ledarnas syn på barns delaktighet i eftermiddagsverksamheten i Borgå. Målet med studien är att utveckla barns delaktighet i eftermiddagsverksamheten.

Barns delaktighet bör ökas i planering och genomförande av morgon- och eftermiddagsverksamhet. Denna syn representeras av lagen om grundläggande utbildning och grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen.

Jag hoppas få intervjua er i form av gruppintervjuer för att få er syn, era tankar och erfarenheter gällande barns delaktighet i eftermiddagsverksamhet. Intervjuerna förverkligas skilt både på finska och svenska, i sammanlagt tre olika grupper. Intervjun bandas med tillåtelse och transkriberas, citat kommer eventuellt också att användas. Man kan inte identifiera deltagarna i det slutliga arbetet. Det reserveras ca en och en halv timme för intervjun. Svaren behandlas konfidentiellt. Jag vill betona att intervjuens uppmärksamhet riktar sig på det behandlade ämnet och inte på intervjupersonerna. Det bandade materialet förstörs då masterarbetet är färdigt skrivet.

Deltagandet är frivilligt och ni har rätt att avbryta intervjun och att förbjuda användandet av era svar i mitt examensarbete. Jag meddelar er senare tiden och platsen för intervjun.

Kontakta mig gärna, ifall ni undrar över något som gäller intervjun eller masterarbetet.

Anne Lindholm
tfn xxx xxx xxxx
e-post: xx

Handledare för masterarbetet
Carina Kiukas, utbildningschef,
sektionen för hälsa och samhälle

Tack på förhand för er hjälp!

Med vänlig hälsning,

Anne Lindholm

koordinator för morgon- och eftermiddagsverksamhet samt skolans klubbverksamhet

BILAGA 5

ANHÅLLAN OM FORSKNINGSLOV FÖR MASTERARBETET

Jag studerar andra året i rad inom masterprogrammet för det sociala området (socioonom högre YH) vid yrkeshögskolan Arcada i Helsingfors. Hösten 2015 påbörjade jag planen för mitt masterarbete inom ramen för studierna.

Syftet med studien är att belysa personalens, med fokus på de ansvariga ledarnas, syn på barns delaktighet i eftermiddagsverksamheten i Borgå och att lyfta upp ämnet till diskussion. Målet med studien är att den kan fungera som underlag i utvecklandet av verksamheten i frågor vad gäller barns delaktighet.

Masterarbetet riktas till min arbetsgivare, Borgå stads bildningssektor/ finskspråkiga utbildningstjänster.

Jag anhåller om forskningslov för att genomföra masterarbetet vid utbildningstjänsterna i Borgå.

Anne Lindholm

adress: xx

tfn xxx xxx xxx

e-post: xx

Handledare för masterarbetet

Carina Kiukas

utbildningschef, sektionen för hälsa och samhälle

tfn xxx xxx xxxx

e-post: xx

Anne Lindholm beviljas forskningslov för sitt masterarbete vid yrkeshögskolan Arcada.

Ort /Datum

Underskrift/Namnförtydligande

BILAGA 6

FORMULÄR FÖR INFORMERAT SAMTYCKE

Jag ger mitt tillstånd till socionom HYH studerande Anne Lindholm att intervjua mig för masterarbetet, vilket behandlar morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen.

Syftet med studien är att belysa de ansvariga ledarnas syn på barns delaktighet i eftermiddagsverksamheten i Borgå.

Jag har blivit informerad om gruppintervjun som genomförs i tre olika grupper både på finska och svenska. Jag är medveten om att intervjun bandas och att anteckningar görs under själva intervjun. Citat kommer också troligtvis att användas. Jag är också medveten om att jag kan avbryta intervjun och förbjuda användningen av intervjun i masterarbetet. Svaren behandlas konfidentiellt och anonymt. Materialet från intervjun förstörs efteråt.

Jag godkänner att Anne Lindholm intervjuar mig. Hon får banda intervjun och använda materialet från intervjun i sitt masterarbete.

Plats och tid

Underskrift och namnförtydligande

BILAGA 7

HAASTATTELULOMAKE

Osallistuminen ja vaikuttaminen toiminnan suunnitteluun

- Onnistumisen kokemuksia / mahdollisuuksia onnistumiseen
- Haasteet

Osallistuminen ja vaikuttaminen toiminnan toteutukseen ja kehittämiseen

- Onnistumisen kokemuksia / mahdollisuuksia onnistumiseen
- Haasteet

Osallistuminen ja vaikuttaminen toiminnan arviointiin

- Onnistumisen kokemuksia / mahdollisuuksia onnistumiseen
- Haasteet

BILAGA 8

ALUSTA RYHMÄHAASTATTELULLE

Henkilökunnan näkemyksiä lasten osallisuudesta ja vaikuttamisesta
Päätöksentekoprosessi

Onnistumisen kokemuksia / mahdollisuuksia onnistumiseen
Haasteet

BILAGA 9

SAATEKIRJE HAASTATELTAVILLE

Hyvä osallistuja!

Suoritan ammattikorkeakoulu Arcadassa maisterityöni (YAMK) sosiaalialalta. Tutkimuksen toimeksiantajana on Porvoon kaupungin sivistystoimi/suomenkieliset koulutuspalvelut. Maisterityöni tarkoitus on selventää vastuu-ohjaajien näkemyksiä lasten osallisuudesta Porvoon iltapäivätoiminnassa. Tutkimuksen päämääränä on kehittää lasten osallistamista iltapäivätoimintaan.

Lasten osallisuutta on lisättävä aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Tätä kantaa edustaa perusopetuslaki ja perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet.

Toivon saavani haastatella teitä ryhmähaastattelun muodossa, jotta saisin näkemyksiänne, ajatuksianne ja kokemuksianne lasten osallisuudesta iltapäivätoiminnassa. Haastattelut toteutetaan erikseen sekä suomeksi että ruotsiksi yhteensä kolmessa ryhmässä. Haastattelut äänitetään suostumuksella ja kirjoitetaan muistiin, myös lainauksia saatetaan käyttää. Osallistujien henkilöllisyyttä ei voi tunnistaa lopullisessa työssä. Haastatteluihin varataan noin puolitoista tuntia. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Haluan korostaa, että haastatteluissa keskitytään käsiteltävään aiheeseen eikä haastateltaviin henkilöihin. Äänitetty materiaali tuhoetaan maisterityön valmistuttua.

Osallistuminen on vapaaehtoista ja teillä on oikeus keskeyttää haastattelu ja kieltää käyttämästä vastauksianne maisteriyöissäni. Ilmoitan teille myöhemmin haastattelun ajan ja paikan.

Ottakaa mielellään yhteyttä, jos teillä on kysyttävää koskien haastattelua tai maisterityötä.

Anne Lindholm
puh. xxx xxx xxx
sähköposti: xx

Maisterityön ohjaaja
Carina Kiukas, kehittämisspäällikkö,
sektionen för hälsa och samhälle

Kiitos etukäteen avustanne!

Ystävällisin terveisin,

Anne Lindholm

aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä koulun kerhotoiminnan koordinaattori

BILAGA 10

HAASTATTELULUPA

Annan sosionomi YAMK -opiskelija Anne Lindholmille luvan haastatella minua maisterityötä varten, koskien perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoimintaa.

Tarkoituksena on selventää vastuu-ohjaajien näkemyksiä lasten osallisuudesta Porvoon iltapäivätoiminnassa.

Minulle on tiedotettu ryhmähaastattelusta, joka toteutetaan kolmessa eri ryhmässä sekä suomeksi että ruotsiksi. Olen tietoinen siitä, että haastattelu äänitetään ja muistiinpanoja tehdään haastattelun aikana. Lainauksia tullaan todennäköisesti myös käyttämään. Olen myös tietoinen siitä, että voin keskeyttää haastattelun ja kieltää käyttämästä haastatteluni maisterityöhön. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja anonyymisesti. Haastattelun materiaali tuhoetaan jälkikäteen.

Hyväksyn, että Anne Lindholm haastattelee minua. Hän saa äänittää haastattelun ja käyttää haastattelusta syntyvää materiaalia maisterityössään.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

